

**SKOLOTĀJU
un SKOLNIEKU
ATMIŅAS par
MAZSALACAS
VIDUSSKOLU**

Skolotāju un skolnieku
attmiņas
par Mazsalacas vidusskolu

S a t u r s

1. Profesora K. Miesnieks atmiņas par Mazsalacas vidusskolu	2. lpp.
2. Skolotājas R. Čukuras-Grīnberges atmiņas par Mazsalacas vidusskolu	7. lpp.
3. Skolotājas K. Mednes atmiņas	12. lpp.
4. K. Birkenfelde. Atmiņas par Mazsalacas vidusskolas nelegālo komjaunistnes organizāciju	16. lpp.
5. Direktora A. Treimane atmiņas	27. lpp.
6. Pirmā izlaiduma absolventes K. Peidus atmiņas	37. lpp.
7. Skolotājs M. Zubkova atmiņas	41. lpp.
8. LĒR Nopelniem bagātās skolotājas A. Mences atmiņas	48. lpp.
9. Skolotāja J. Menča atmiņas	52. lpp.
10. Skolotāja D. Eglīša atmiņas	56. lpp.
11. Skolotājas M. Putnes atmiņas	60. lpp.
12. M. Treimane. "Viņš jau Mazsalacā par visu interesējās" - sprieksts par docentu J. Vēlbi.	64. lpp.
13. V. Pabriks. Skolas jubilāres izlaidumā. Sakarā ar Mazsalacas vidusskolas 40 gadu jubileju.	68. lpp.
14. G. Strautmane. Lieliem sēpiem tāli ceļi	70. lpp.
15. N. Luoste. Aicins skolas bērzi. 1919.-1969. Sakarā ar skolas 50 gadu jubileju.	72. lpp.

2.

Profesora Kārļa Miesnieks atmiņas
par Mazsālcēša vidusskolu.

Atmiņu sniedzējs:

1. Uzvārds, vārds un tēva vārds	Miesnieks Kārlis
2. Dzimšanas dati	1887.g. 31. janvārī
Jaunpiebalgā
3. Partijas piederība	
4. Darbs vieta laikā, par kuru
sniedz atmiņas	Mazsālcēša vidusskolā
skolotājs
5. Dzīves vieta laikā, par kuru
sniedz atmiņas	Mazsālcēša pagasts
"Promultos"
6. Darbs vieta un iepemamais
amats tēgds	Pensionārs
7. Tēgdējā dzīves vieta	Rīgā, Iecavas ielā Nr.3.

Atmiņas skolas štātijs atmiņu sniedzējs
pēc vēstures-novadpētniecības pulciņa
biedru lūgums 1969.gadā.

Originals glabājas Mazsālcēša vidussko-
lā arhīvā.

Profesora Kārļa Miesnieka atmiņas

Grāmatā "Mana dzīve un darbs mākslā" LVI 1959.g.

Kārlis Miesnieks dzimis 1887.gada 31.janvārī Jaunpiebalgā. Mācījies Jaunpiebalgas pagasta Mārtiņa skolā, Vecpiebalgas draudzes skolā, Cēsu pilsētas skolā, kur beidzis pedagogisko klasi. Strādājis par skolotāju Nītaures pagasta skolā, Jaunpiebalgas Mārtiņa skolā līdz 1910.g. pavasarim. Mācījies Pēterburgā Štiglica mākslas skolā 1911.g.līdz 1915.gadam, saņemot pirmās šķiras mākslinieka dekoratora diplomu.

1918. gadā sāk darbu Mazsalacas vidusskolā.

120. - 121.lpp.

Man vajadzēja iet algotā darbā.

Es biju visilgāko laiku nodarbojies pa skolām, savu izglitotošanos pabeidzu ...

Beidzot saņemtu paziņojumu, ka Mazsalacas vidusskolā ir brīva aizmēšanas skolotāja vieta!

Braucu uz Mazsalacu. Tur sastapu piebalīdznieki Rūtu, pazīstamā pedagoga Reiga Čukura meitu, kas strādāja tajā pašā skolā. Gadījās citas iepazīšanās. Dabāju dzīvokli kādās lauku mājās "Promultos", vienu kilometru no skolas. Tā atjaunojās manas skolotāja gaitas. Ne alga bija liela, ne darbs grūts, tā kā arī šajā laikā nopieņmirsu savu isto uzdevumu. Uzņēmēju vienu otru portretu, bet studijām ne-

bija krāsu.

Varu piezīmēt, ka liktenis dažā ziņā turpināja mani
lutināt: arī Massalacas apkārtnes daba ir skaista un ļau-
dis samērā intelligenti. Es nebija ieskrējis kā džungļos
vai tuksnesī. Personiski varēja likties labi, bet te ne-
bija nekādu izredžu nākotnē, kā mēdza sacīt.

Mans Massalacas laika sprīdis nebija garš. Vācu mi-
litārā vara taislīgs sabrukt. Sākās iebraucēju atkāpšanās.

Profesora Kārļa Miesnieka atmiņas
par darbu Mazsalacas vidusskolā

Mazsalacas vidusskolā darbu uzsāku 1918.gada septembrī. Par skolas direktoru bija pieņemts piebaldsēns Jānis Viklands. Viklands bija kārtīga skolotājs, skolas darbā objektīvs cilvēks.

Mazsalacas skolā mācīja zināšanu, krievu valodu un vingrošanu. Mani darba biedri bija Čukura Rūta, Medne Kristīne, Daulberga Vella, Pagelsone un Freibergs Aleksandrs.

Dzīvokli dabūju Promultos - skolotāja Čukura Reipa mājās. Pats Čukurs, 1905.gada revolūcijas dalībnieks, lai laikā bija emigrējis uz Šveici. Galvenās grūtības bija tās, ka mana alga nebija liela. Arī ēdināšana Promultos bija visai trūcīga - parasti deva plāno putru un sālītas rožģos. Nepietiekamā uztura dēļ 1919.gadā saslimu ar plaušu karsoni.

1918.gada decembra beigās Mazsalacā atjaunojās padomju vara. Decembra beigās Valmierā notika skolotāju kongress. Tur piedalījās skolotāji no visa Valmieras apgabala. Kongresa galvenais jautājums bija par jaunās padomju skolas izveidošanu.

Pēc kongresa noslēguma Mazsalacā vairs neatgriezās.

- 2 -

bet aizbraucu uz Jaunpiebalgu, kur bija labākas iespējas
dabūt darbu. Bez tam Mārsalacas izpildu komitejā priekš-
sēdētājs Lāsis mani kā ienācēju, kuru nepazīna, negribē-
ja apstiprināt par skolotāju. Tas arī bija viens no iemes-
liem, kāpēc Mārsalacu atstāju.

Rīgā, 1968.gada 20.novembrī

Iecavas ielā Nr.3

Skolotājs Cukurs Rūta

**Skolotāja Rutes Cukures atmiņas
par Mazsalacas vidusskolu.**

Atmiņu sniedzējs:

1. Uzvārds, vārds un tēva vārds	Cukurs Rute Reīns m.
2. Dzimšanas gads	1894. gads 31. janvārī
Liepupē
3. Partijas piederība	Bezpartejiska
4. Darbs vieta laikā, par kuru
sniedz atmiņas	Mazsalacas vidusskolā
skolotāja
5. Dzīves vieta laikā, par kuru
sniedz atmiņas	Mazsalacas pagasts
"Promultos"
6. Darbs vieta un ierēnības
amats tēgā	Pensionāre mājsaimniece
klavieru skolotāja
7. Tēgādējā dzīves vieta	Rīgā, Krišjāņa Barons ielā
Nr. 90 dz. 5.
Rute Grinberga

Atmiņas skolas strādātāja atmiņu
sniedzēja pēc vēstures-novēdpētniecības
pulkv. biedru lūguma 1969. gadā.
Origināls glabājas skolā arhīvā.

-9-

Skoletājas Cukuras Rutas atmiņas
par darbu Mazsalacas vidusskolā

Esmu dzimusi 1894.gada 31.janvārī Līepupē, kur tēvs bija draudzes skolas pārzinis. Mācījos Rīgā, Kēniņa gimnāzijā, kur beidzu 7.klasi. Astoto pedagogisko klasi pabeidzu O.Ildišinas krievu gimnāzijā, kur dabūju tiesības pasniegt stundas.

Pēc tam aizbraucu uz Šveici pie tēva, kur 1913.un 1914.gadā papildinājos vācu valodā un vēsturē. Sākoties pasaules karam atgriezos atpakaļ. Strādāju par mājskolotāju Taganrogā. No Krievijas atgriezos 1917.gada novembrī. Kad dibināja Mazsalacas vidusskolu mani uzaicināja mācīt vēsturi un vācu valodu. Mācības Mazsalacas vidusskolā uzsāka 1918.gada septembrī.

Skolas direktors bija Viklands Jānis, ļoti garš, stalts vīrs, enerģisks un strādīgs. Dzīvoja Promultos, kur mitinājās arī Kārlis Miesnieks. Atceros, ka šiemai uzsākot, māsa mani un K.Miesnieku veda uz skolu ar mazu baltu ķīviti.

Pēc padomju varas nodibināšanās par direktoru iecēla Freibergu Aleksandru.

Mazsalacas vidusskolā nostrādāju divus gadus. 1919./20. mācību gadā skolas direktors bija Treimanis Arnolds.

10.
- 2 -

1920.gadā darbu pārtraucu pēc aprēcēšanās ar Ansi Grinbergu. Mans vīrs bija Rīgā Latvijas Valsts tehnikuma direktors. Pēc vīra nāves 1930.gadā algotu darbu nestrādāju.

Rīgā, 1969.gada 5.februārī.

Krišjāņa Barona ielā Nr.

- 3 -

Te pasteidzināja latviešu strēlnieku un citu Sarkanās Armijas daļu spiediens, līdz 1918.gada beigās padomju vara atgriezās arī Mazsalacā.

Man tomēr prāts nosās atpakaļ uz savu Jaunpiebalgu, kur arī darbojās jau padomēs un kur man bija drošas izredzes dabūt darbu.

Mazsalacas laikā vēl paspēju piedalīties skolotāju kongresā Valmierā, kur dabūju tuvāk iepazīties ar jaunās skolas pamata principiem.

Gadu maiņā es jau biju Vecvīķos."

Skolotāja Kristīnes Mednes atmiņas
par Mežsēlcas vidusskolu.

Atmiņu sniedzējs:

1. Uzvārds, vārds un tēva vārds	Kristīne Medne
2. Dzimšanas dati	1895. gada 22. oktobrī
Rūjienas pagasts Belodišos
3. Partijas piederība	PSKP biedre
4. Darbs voets laikā, par kuru
sniedz atmiņas	Mežsēlcā, Belodes progim-
nāzijā un Mežsēlcas
vidusskolā skolotāja
5. Dzīves vieta laikā, par kuru
sniedz atmiņas	Mežsēlcā
6. Darbs vieta un ienemamais
amats tagad	Pensionāre
7. Tagadējā dzīves vieta	Rīgā, Ropažu ielā
Nr. 54/56 -8

Atmiņas skolei atbūtījs atmiņu sniedzējs
pēc vēstures-novērtētniecības pulciņa
lūguma 1963. gadā
Origināls glabājās skolas arhīvā.

Skolotājas Kristīnes Mednes atmiņas par Mazsalacas vidusskola

Esmu dzimusi 1895. gada 22. oktobrī Rājienas pagastā "Balodišos" 5 km no Rājienas. Mācījos Rājienas Rūmnieku skolā trīs ziemas pie skolotāja Talča. Pēc tam divus gadus Rājienas draudzes skolā - tur skolas pārzinis bija Kampuss.

Pēc tam Valkā beidzu ģimnāziju. Viena gadu mācījos Bestuževa kursos Petrogrādā.

1916. gadā sāku strādāt Mazsalacā Balodes progimnāzijā. Mācīju krievu valodu. 1917. gada pavasarī pēc Februāra revolūcijas bija atbrināts no Valmieras tautskolu inspektors. Tikām sapulcināti visi skolotāji. Pēc pārbaudes, kad inspektors atvadījās, atceros, viņš visam skolotājam noskūpstīja roku. Tolaik es strādāju Stirnas mājā. Katrā klase bija atsevišķā telpā. No rītiem turēja rīta lūgšanu.

1918. gadā sāka organizēties Mazsalacas vidusskola. Viens no aktīvākiem organizētājiem bija Arnolds Ore, 1918. gada februārī Mazsalacu okupēja vācieši. Brīvdienu Rīgā tika organizēti vācu valodas kursu. Tajos piedalījās daudzi skolotāji.

Mazsalacas vidusskolā pirmo mācības gadu uzsāka 1918. gada septembrī. Pirmais vidusskolas direktors bija Jānis

- 2 -

Viklands. Vips mācīja latviešu valodu un matemātiku - bija iaglitots cilvēks, audzināja. Ar skolotāju kolektīvu attiecības bija diezgan vēnas. 1918.gada decembrī Mazsalacā atjaunojās padomju vara. 20.decembrī ievēlēja Mazsalacas strādnieku un bērnemnieku padomi, kura pārgāsmā varu Valmierā notika skolotāju kongress. Viklands decembrī Mazsalacu atstāja. Par direktoru iecēla Aleksandru Freibergu.

1918./1919 mācību gada otrajā pusgadā nazi pārņēma par skolotāju uz Jaunatnes pamatskolu. Per pārzini tur strādāja Kārlis Straadipš. Tur nostrādāja līdz maija mēnesim. Straadipš bija ievēlēts padomē ne tikai uz vietas, bet arī aprīkēti. Vips bija ļoti aispents un vajadzēja palīgskolotāju. Atceros, ka Jaunatnes skolā pārtrauca mācīt ticības mācību un ieveda kultūras vēsturi. Par šo jauno priekšmetu bija daudz jādoms, jo nebija mācību grāmatu. Pēc stundām bērni gāja uz mājām. Mamma bija jāsapulcina pirmskolas un pēcskolas bērni. Skolu beigušiem bija tā saucamā atskola. Vipi māca reini divās nedēļās pēcpusdienā. Atceros, ka lasīju "Atraitnes dēlu". Kārlis Straadipš skolā strādāja ar lielu sirdsdārgni.

1919./1920. mācību gadā atkal strādāja Mazsalacas vidusskolā. No tā laika skolotājiem atceros Pagelseni Eriku - franču valodas skolotāju. Delli Jūliju - dziedāšanas skolotāju, Čukuru Ratu - vīpa mācīja vēsturi.

- 3 -

Skolas direktors tajā mācību gadā bija Arnolds Treimanis. Vipš bija izglītots tā laika cilvēks. Tolaik bija jauna skolotāja, ar vecākiem biedriem nebija tuvāku attiecību.

Atceros, ka vecākās klasēs tika rīkoti jautājumu vakari. Šāds vakars reiz notika par tēmatu: Kas ir taisnība un patiesība. Mūsu senāksnē ieradās arī direktors A. Treimanis. Vipš par minēto jautājumu bija sagatavojis labu ievadu un uztājās ar ievadrunu par taisnību un patiesību.

1920.gadā atbraucu uz Rīgu un iestājos LVU dabas zinātņu nodaļā. Lai iegūtu līdzekļus studijām strādāju par skolotāju H.Draudziņas ģimnāzijā. Lekcijas notika agri no rīta un pēc tam aizbraucu uz Maskavu strādāju Kara ķīmiskā pārvaldē par tulkotāju no vācu un angļu valodas. Drīzī pārgāju uz Kara ķīmisko institūtu un pēc tam Timirjaseva Bioloģijas institūtu. Institūts vēlāk ieguva Zinātņu akadēmijas sastāvā. Izstrādāju zinātnisko darbu augu fizioloģijā. 1937.gadā mana karjera izbeidzās.

No 1937.gada asturējos Koroļevijas AŽSĒ.

1946.gadā atbraucu uz Rīgu un strādāju ZAMikrobioloģijas institūtā pie A.Kirhenšteina līdz 1949.gadam.

Pēc tam strādāju Zootehnikas un Zoonigienas institūtā par

- 4 -

laboranti Kriminālā no 1954.g. līdz 1956.gadam, kad aizgāja pensijā.

1963.g. 3 februārī.

A t m i n e s .

Valmieras rajons

M e z s a l e c e s vidusskola.

Tēmatz: Atmiņas par Mezsalcas vidusskolas nelegālo komjaunatnes organizāciju.

Atmiņu sniedzējs:

1. Uzvārds, vārds un tēvs vārds	Birkenfelde Kristīne
Krišs m.
2. Dzimšanas dati	1901.g. 8. janvārī
Valmieras apriņķa
Skulbergu pag. "Bonī".
3. Partijas piederība, no kuras
gads	PSKP biedre no 1920. gada
4. Dzīves vieta laikā, par kuru
sniedz atmiņas	Mezsalcas pagasts,
Mezsaleca
5. Darba vieta un ierēcenis
amats, par kuru sniedz
atmiņas	Skolniece Mezsalcas
vidusskolā
6. Tagadējā dzīves vieta	Rīgā, Strēlnieku ielā
Nr. 2. dz. 2.
7. Tagadējā darba vieta un
ierēcenis amats	Personālā pensionāre.

Atmiņu pierakstītājs.

Atmiņas skolai atsūtīja
atmiņu sniedzējs 1973. gadā
pēc skolas novadpētniecības
pulciņa biedru lūguma.

Originals glabājas skolas
arhīvā.

Zemgrides darbs Mazsalacā un tās apkārtnē
1920.-1923.g.g.

Kristīne Birkenfelde.

1919.gadā Padomju Latvijas laikā es dzīvoju Vecstes pagastā. Mani vecāki bija valnieki, strādāja kā elgādži pie apkārtējiem saimniekiem, Mācījos Mazsalacē vidusskolā.

Ļoti gribēju iestāties partijā. Nodevu iesniegumu Mazsalacē partijas organizācijai. Mani uzaņēma kandidātos un kandidātu sarakstu izkāra vispārējai apskatei un zināšanai.

Kad 1919.gadā no Mazsalacē atkāpās Sarkanā Armija, arī komunistiskās partijas biedri bija spiesti aiziet jo sākās baltiešu terors. Mani abi brāļi - komunisti arī bija projām. Viens Sarkanā Armijas rindās, otrs aizkomandēts kaut kur nelegālā darbā, par viņu mēs ar vecākiem nekā nezinājām.

Mēs ar māsu, kurai arī jau bija sešpadsmit gadu, seprētām, ka jāorganizē pa jaunam partijas darbs, jo situācija to prasīja. Tikai nezinājām, kā debit sekurus ar centru un norā dījums, kā cīnīties, jo pašām trūka pieredzes.

1920.gadā pie mums ieradās māsu bijušā skolas biedrene un partijas biedre Milda Rušmane. Viņa teica, ka atbraukusi ar uzdevumu noorganizēt partijas šūnu. Kopīgi apspriedām jautājumu kādus cilvēkus verētu tajā iekļautīt. Drīz tad arī šūnu noorganizējām. Tajā sastāvēja: Kristīne un Milda Birkenfeldes, Liene Ērinpreise, ... Sedliniece, Hermine Anāmite, Vītola, Minna Danciger. Vēlāk organizāciju papildināja Alfrēds Teteris, vecs partijas biedrs kurš bija atgriezies no Padomju Savienības, Anns Kaužēns Jānis Ķilpis un citi. Organizācija aptvēra Mazsalacu un apkārtējos pagastus: Vecstes, Valtenbergu un Skulbergu. Uz apulcēm sašauķiemies dažādās vietās gan Mazsalacā, gan arī pagastos. Trīs biedrenes Ērinpreise, Sedliniece un Anāmite strādāja Mazsalacē tekstilfabrikā. Mēs ar māsu ziemā apmeklējām skolu, bet vasarā strādājām par leukstrādniecēm. Pārējie biedri bija leukstrādnieki un zemnieki.

Mūsu darbības izpaudās komunisma ideju un Padomju Savienības dzīves un darbs spstākļu propagandā, kā arī cīņā par Latvijas strādnieku stāvokļa uzlabošanu. Izplatījām nelegālo komunistisko literatūru, gatavojām un izkāram sarkanos karogus.

1920. gada vasarā pie mums ieradās pārstāvis no Latvijas Komjaunatnes Centrālās Komitejas Antons Mellis ar uzdevumu noorganizēt Komjaunatnes pulciņus. Mēs saņemām noorganizējām divus komjaunatnes pulciņus. Vienā sastāvēja skolas jaunatne: priekšsēdētājs šeit bija Ikalis Arnolds, sekretāre Birkenfelde Milda.

Otrs pulciņš saskomplektējās no dažādu laukstrādnieku amatnieku un pārejās jaunatnes, te par pulciņa priekšsēdētāju bija Arnolds Kelnis. Šo pulciņu aktīvākie biedri bija: tekstilstrādniece Emma Kelnis un Emma Virsis. Skolnieki: Sedlinieks, Paulīne Rudzīte, Kristīne Birkenfelde, Kārlis Baumanis, Oskars Kase, Irma Upīte, Elīze Rezgālis un vēl daži, kuru vārdus vairs nestceros.

Komjaunieši satapējās regulāri reizi nedēļā un kopīgi mācījās politiskās zināšanas. Lasījām Komunisma ābeci un citu nelegālo literatūru. Komjauniešiem bija cieši sakari ar partijas organizāciju un tie kopā ar viņu veica nelegālās literatūras izplatīšanu, sarkano karogu izgatavošanu un izkāšanu. Skolā komjaunieši vadīja skolnieku legālos pulciņus: literāro, dramatisko u.c. Tā tika veikta revolucionāro un antireligisko ideju izplatīšana skolu jaunatnes rindās.

Mūsu iespaids skolnieku vidū kļuva arvien lielāks. Sevišķi spilgti tas izpaudās rīta lūgšanas laikā. Uz lūgšanu vajadzēja obligāti ierasties visiem skolniekiem. Neierasties nedrīkstēja, jo tad draudēja izslēgšana no skolas. Komjaunieši nolēma boikotēt lūgšanu un nedziedāt. Drīz viņu piemēram sekoja liels daļa pārējo skolnieku. Direktors un mācītājs to tūlīt ievēroja un centās strast vainīgos, kas skolēnus pamudina boikotēt lūgšanu.

Interesants bija gadījums, kad komjauniešis Ikalis aizveda visu klasi no reakcionārā skolotāja stundas uz Auru pītes krestiem. Skolas direktors veltī pūlējās skolniekus atgriezt klasē.

Nākošā rītā lūgšenss laikā direktors pārskaities un sarkens aiz ~~niknā~~ niknāms sistēma dūri uz katedras klic-
dza: "Ikeli, vai tu te valdīsi, vai es valdīšu?"
Bet šis direktors izlēciens vēl vairāk, pacēla Ikaļa un
citu komjeuniešu autoritāti skolniekos.

Strādāt nelegālo darbu lauku nomalē un sīkpil-
soniskā miestipā, kāds toreiz bija Mežsala, kur katrs
cilvēks un viņa soļi interesēja pārējos iedzīvotājus un
tika vairākkārt pārrunāti, bija ļoti grūti. Vajadzēja ievē-
rot vislielāko konspirāciju. Arī skolā, kur mācījās galveno
kārt lielo gruntnieku dēli un meitas, vajadzēja ~~īk~~ ļoti
uzmanīties, lai neiekristu. Tā kādā pievakarē, kad mēs ar
māsu atgriezāmies no komjeuniešu sapulces, mūs uz ielas
ielence vairāki skolas zēņi un kliegdami: "Komunistes,
atdodiet proklamācijās!" uzbruka mums un ar varu izkre-
tīja mūsu kabatas. Par laimi pie mums nekā kompromitējošs
neatrada.

Arī mājās no vecākiem bija jāslēp savas geitas,
nemas nerunājot par kaimīņiem un radīem.

Tēvs teica, ka tā kā abi mūsu brāļi jau esot
cietuši revolūcijas dēļ (Kārlis krita cīnoties Sarkanās
Armijās rindās, Jānis sēdēja cietumā), tad viņš gribot
no tā pasargāt mūs un tāpēc centās sevišķi stingri kontro-
lēt mūsu geitas un nepieļaut nekādu aizliegto darbību.
Bija gandrīz neiespējami strādāt, ja mums nerastos uztī-
cams "sabiedrotais". Tā bija mūsu māte. Viņa bija stipri
pārliecināta par strādnieku ^{ciņas} ~~īk~~ nepieciešamību pret
pastāvošo iekārtu un centās visiem spēkiem to veicināt,
neskatoties uz pastāvošo teroru un grūtībām. Jā, māte
varēja droši ziņāt par mūsu partijas darbību, viņa mums
daudz palīdzēja.

Bija gadījieni, kad steidzīgi vajadzēja nogā-
dāt nelegālo literatūru vai kādas ziņas citiem biedriem.
Mūsu - jaunu meiteņu ierašanās darbs laikā uz laukiem pie
kādas vīrieša - partijas biedra, būtu izsūkusi stipras
sirdomas, jo visi apkārtnējie tūlīt tam pievērstu uzmanību.
Citādi tas bija, ja māte ~~īk~~ - pavecis sievietes apjūtājās vai
nevar tejas mājās dabūt nopirkt kādu mārciņu biezpiens,
vai ko citu nepieciešamu, un pēkšņi nokārtojs partijas
lietas.

Atceros, ka reiz sestdienas vakarā mums ar māsu bija jāuzvelk sarkanais karogs krustcelēs netālu no Vecstes muižas. Nezinājām, kā nepamanīti izkļūt no mājas. Māte atkal nāca mums palīgā ar savu padomu.

Tikko sāka krēslot, māte visiem mājiņiem dzirdot mūs norīkoja uz pirti mazgāties. Un mēs, nevienam sirdomas neredot, krēslā sīzīdējām gar pirtsstūri tālāk. Karogu ar kātu mēs jau iepriekš bijām noglabājušas sīz pirts grāvmalā. Jāiet bija vairāk kā kilometrs. Ātri vien iestājās tumss. Piepeši izdzirdām rstu rīboņu, kāds brauca mums pretīm pa ceļu. Nedrīkstējām pielaut, lai, kāds mūs iersudzītu naktī uz ceļa. Mēs steidzīgi metāmies grāvī un pieplakušas tā mitrajām dibenām, klusi gulējām līdz rati sīzdārdējs garām. Nonākušas pie egles, kurā vajadzējs uzvilkt karogu, mēs vienotāmies, ka mās ar karogu kāps eglē, bet es palikšu sardzē, lai briesmu gadījumā dotu viņai ziņu.

Karogu uzvilcām labi, un steidzāmies atpakaļ uz mājām. Kā ar māti jau bijām iepriekš norunājušas, istabas logs bija atstatīts pusvīru un mēs klusi pa to ielīdām istabā. Tēvs bija sīzmīdzis un mūsu iersēanos nedzirdēja. Vēlāk māte sniedamās stāstīja, ka tēvs mūs ilgi gaidījis atgriežamies no pirts, un rājis, ka meitenes tik ilgi nenākot gulēt. Māte viņu nomierinājusi, ka meitenes tepat ārā pie logs sēžot uz soliņa un runājoties.

Citreiz, lai slēptu savu nelegālo darbību, izmantojām zaļumballes. Leiciņu pastaigājušas dejas laukumā un sēveicinājušas ar pazīstamiem, lai tie pamanītu mūsu klātbūtni, mēs paklusām nozudām un devāmies izpildīt partijas uzdevumus.

1922.gada rudenī Alojā kapsētā notika Vidienes komjaunistnes organizācijas konference uz kuru par delegātiem no Mazsalscas šūnām izvēlējām Mildu Birkenfeldi (partijas vārds Maksis) un Arnoldu Ikeli (partijas vārds Akmens).

Ziņojumu par komjaunistnes darbu sniedza Vidienes KJS organizators Pēteris Rusmenis. Aizklāti balsojot jaunā reģiona komitejā ievēlēja Ikeli, Rusmeni un Birkenfeldi.

Komjeunetnes Vidiens organizācija izdeva savu nelegālu hektografētu žurnāli "Jauno Komunāru Cīņas Sautiens." Redakcijas kolēģijā iegāja arī "Akmens" un "Maksis".

Kāda no Redkolēģijas sēdēm 1923.gada jūnijā sākumā bija nolikta dienā, kad notika Mazsalces vidusskolas skolnieku izlaidums vakarā. Izlaidums klāsē bijām arī mēs ar māsu. Visi absolventi gaidīdami šo vakaru, gastevoja sev tērpus un sprieda kāds būs gods mielasts. Tas bija izcils notikums skolnieku vienmūžā dzīvē. Tāpēc, kad izlaiduma vakarā mūsu neieradās, jo bija jāiet uz žurnāla redakcijas kolēģijas sēdi, visi absolventi un skolotāji bija ļoti izbrīnājušies un man vajadzēja izģudrot kaut cik ticamu ~~izskaidrojumu~~ mūsu neieresšanās iemeslu.

1923.gadā Vidiens Komjeunetnes organizācija stipri cieta no arestiem. Kāds no pirmajiem arestētiem jau nīēšiem (Roze) neizcietis politpārvaldes spīdzināšanos un izdeva daudzus komjuniešus. Arestēja arī Pēterā Rusmani, mūsu sekarnieku.

Mūsu ģimnijas pseždēja sekarus ar centru. Vienīgā Vidiens komjeunetes Centre darbiniece, kuras adrese mums bija zināma un no kuras cerējām dabūt sekarus, bija Karlīne Kampenuse (Puteklītis) Viņa dzīvoja netālu no Velmieres lauku mājās Liepas pagastā.

Kādā vasaras svētdienas rītā - Milds Birkenfelde devās pie Puteklīša. Izrādījās, ka arī Puteklītis bija nodots un policija kopā ar politpārvaldes agentiem bija iera dušies viņas tēva mājās, lai to arestētu. Tiksi, pateicoties kaimiņu brīdinājumam, Puteklītim bija izdevies noslēpties uz kūtssugāšas salmas. Kautgan policija izdarīja rūpīgu kratīšanu mājās un saimniecības ēkā, tomēr meklējamo tād. netrads.

Pēc tam piederīgie bija izrakuši meitenei zem klēts paslēptuvi, kur viņa bija spiesta pavadīt vairākus mēnešus. Ar paroles palīdzību Mildsi Birkenfeldei izdevās piekļūt pie Puteklīša un dabūt adresi un paroli tālākiem sekariem. Otrā dienā viņa pēc saņemtās adreses devās uz Cēsim pie Mildas Sāres, bet izrādījās, ka tā iepriekšējā dienā bija spcietināta. Tā arī šeit mums neizdevās atjeunot

sakarus ar centru.

Tiksi vēlāk Arnoldam Ikslim izdevās pa citu ceļu atjaunot sakarus ar Rīgu.

1923.gada pavasarī es pabeidzu Mazsalacas vidusskolu. Tālāk mācīties nebija nekādu iespēju. Arī darbs nebija. Nomirs tēvs, māte slimā gulēja uz gultas. Politpārvaldes agentu un policiju kļuva arvien uzbaidīgāki. Brālis Jānis bija Maskavā un no turienes sīcināja mūs braukt pie viņa. Sēdēju Centrālās Komitejas atļauju mēs ar māsu un māti 1923.gada novembrī sīkbraucām uz Maskavu.

K.Birkenfelde.

Birkenfeldes Kristīnes turpmākās dzīves gaites.

Mazsalacas vidusskolā mācījies laikā no 1919.-1923.gadam. Bijusi pirmā izlaiduma absolvente. Pēc sīkbraucēšanas uz Maskavu laikā no 1930.-1935.gadam mācījies Timirjezevas Lauksaimniecības Akadēmijā. Strādājusi pirms tam un studiju laikā Maskavas "Kristjenskoje Gazeta" tipogrāfijā.

Pēc augstskolas beigšanas no 1936.gada sākusi strādāt Maskavas apgabala Istres MTS, kā agronome.

Pēc Lielā Tēvijas kara strādājusi Letvijā Jēkabpils apriņķī par Sēklu kontroles un augu aizsardzības inspekcijas priekšnieci, pēc tam Lauksaimniecības ministrijā un beidzot par Rīgas Sēkspils sugļukoku un puķkopības izmēģinājumu stacijas vadītāju. Pašlaik K.Birkenfelde ir personālā pensionāre.

Pedonju Latvijas
Sieviete
Nr.1. (65)
1958.gada
janvāris.

Man nekad nav petīcis sēpnis vien...

Bet man nekad nav petīcis sēpnis vien.
Es gribu darbu un petīcību...
J.Reinis.

Tas bija 1930.gada decembra sākumā. Rīgas apgabaltiesā vairākas dienas ilga prāva, kurā tiesāja lielu grupu komunistu un komjunistu. Buržuāziskās avīzes šķita aizmirušas savus iepriekšējos vairākkārtējos paziņojumus par to, ka "komunistu sērgs" Latvijā iznīdēts, un, sniedzot katru dienu tiesas gaitas streferējumu, gatavoja to pašu apgalvojot, ka žurnālisti savos ziņojumos diezgan bieži pakāvējas pie vienas no apstāzētajiem - Mildas Birkenfeldes: "... īstures pašapzinīgi ... Runā mierīgi un korekti ... Ar ironisku smaidu atskāms no aizstāvja, jo zvērinātu advokātu viņai nevarēģot..." Un tā viņai arī patiesām nevojadzēja. Ko gan var pasacīt tiesā buržuāziskās iekārtas šļūts dorbiniēks par cilvēku, kas cīnās pret šo iekārtu un cīcī apņemies visu mūžu veikt šai cīņai?

To, kas viņai bija sakāms Milda Birkenfelde pasacīja pati. Protams, tas nebija domāts tiesātājiem un "aizstāvjiem", tas bija domāts tiem, kuri lasot buržuāziskās Latvijas avīzēs daudzus komunistu tiesas prāvu streferējumus mūžumā nolaida rokas un jautāja: "Jā, ko tad īsti viņi, tie komunisti, grib?"

Milda Birkenfelde pasacīja, ko viņa grib.

Viņa stāstīja par to, ka sešu gadu vecumā sāka gan gaitas, kā vācērs strādāja par "pušmeitu" un zienu mācīja Maizslāces vidusskolā, tad divdesmitajos gados aizbrauca uz Pedonju Savienību un sevām acīm ieraudzīja citu dzīvi. Viņa atgriezās dzimtajā zemē, lai arī te pastāstītu par to, ko komunisti īsti grib, ko viņi tur, šīs buržuāziskās Latvijas robežām, ir jau saņemguši, un lai kopā ar savu tautu cīnītos par tādu pašu dzīvi arī te - Latvijā.

Jā, tās nebija aizstāvju parastās retoriskās frāzes, pie kurām kā pie rēdēns vācēns bija pieradušas tiesnešu ausis. Te runāja buržuāziskajai iekārtai ļoti bīstams unīks cilvēks. Un nevarēja šo 25 gadi yoco jauniēti arī pasludināt kā parasti bija pīemēts derīti, par "Pedonju Krievijas agentu", kas nekā nezina par demokrātiskās Latvijas labumiem, kas par naudu iesūtīta, lai segrentu te latviešu jauko dzīvi. Nē, pēc tā atklātā jautājuma, ko viņa tiesā uzstādīja polāt pārvaldes izmeklētājam Petripom: - Vai jūs nen nopretinācēnā nelīkāt priekšā izdot savus biedrus, solot par to labu atlīdzību? - pēc tā jautājuma pasacīt, ka Birkenfelde ir pārkāms, vairs nevarēja.

Un latviešu jauko dzīvi arī viņa pazina jau no bārns dienām. Vecātes pēģētā kalpu Birkenfeldu gimenē bija cērti

bērni. Milda bija pāstrīte. Vecākiem brālīs Jānis aktīvi piedalījās revolucionārajā kustībā. Viņš pirmais no Birkenfeldu ģimenes saprata, ka sapnis vien - tas ir par maz, par to ir jācīnās. Jāņa gaitā cekojo arī jaunākie brālīs Kārlis un krite pilsoņkars kaujās pret Vrangeli. Jānis, vasarās strādādams par kalpu, zienu mācījās Valmieras skolotāju seminārā. Vecājiem kalpojam Birkenfeldam bija sava māža sapnis - bērniem jāklūst par ieglitotiem cilvēkiem, tad arī viņi varēs dzīvot cilvēcīgu dzīvi. Bet bērni domāja savādāk. Viņi redzēja tālāk par savu tēvu. Jānis darbojās nelegālās pulciņās Valmierā un Mazsalacēs apkārtnes pagastos. Mazajai Mildai varēja būt kāds godi deviņi, kad nojauši esot ar māsu viņas šķūnī strādā papīru žūkeni, ko parādīja mātēi. Papīri izrādījās par brāļu nobēdzinātām skrojlapām. Mātē jau agrāk pās tādām "pārsteigumiem" bija pieredusi un nemēģināja dēlus nedz atņemt, nedz arī stāties ceļā viņu gaitām. Teieni otrādi - kur un kad vien varēja, centās viņiem palīdzēt. Tā arī šoreiz nolēma, ka skrojlapas nevar iznīcināt, bet jādara tas, ko parasti ar tām dara - jāizplata. Un šo skrojlapu izploti šona kopīgi ar māšeli Kristīnu bija Mildas pirmais "nelegālais" darbs. Tas gan netika derīgs apzinīgi, tā viņai šķita kā rotaļā - iebāzta skrojlapas zemnieku pajūgos, kas bija sabraukuši šūnās pie spirts brāzē.

Vēlāk, kad Milda sāka iet skolā, līdzīgi pasākumi tika veikti jau apzinīgi. Viņas skolas gadi iekrita traukumaņejā laikā no 1917. līdz 1919. gadam. Vēlāk gan tur bija meklējumus un alkas darboties nekā pēc darbs. Taču šķaidra kļuva viens - nepietika ar sapni vien, savs cirds, savas domas, savi spēki bija jāstādā, lai sapnis kļūtu īstenībā. Milda Birkenfeldē meklēja ceļu uz partiju. Tas nebija veids grūti, jo viņa jau zināja, ka komunists kļūda partijām grib, un tas bija tas pats, pēc kā elke viņas jaunā cirds - teieniība. Teienīgas cilvēku savstarpējās attiecības, teienīgas sabiedriskā iekārta. 1919. gadā viņa iestājās partijā. Tas bija pēdējais vārds laika. Taču pēdējais vārds Latvijā nenoturējās.

Milda Birkenfeldē turpināja dzīvot tāpat kā līdz tam: mācījās Mazsalacēs vidusskolā, vasarās gāja par "puomeitu" pie saimniekiem. 1920. gadā vidusskolā neorganizēja nelegālu komju netnes pulciņu, kas nākamajā gadā jau uzsāma sekurus ar nelegālo partijas organizāciju. Skolas direktors bija bagāts Vecates pagasta lielsaimnieks. Viņa meita mācījās ar Mildu vienā klasē. Vīzdegunīgsai direktors meitai ne visai patika apdāvinātā klases biedrene - kalpone. "Kāpēc viņa dzīvo pirti, ja grib iet vidusskolā?" - Tā jau tas bija, vecais Birkenfelds vairs nespēja iet par kalpu un dzīvoje pirti kā vaļenīks. Strādāt jau strādāja tāpat - cirte mēžā malķu un gāja uz dienām arī lauku darbos. Bet bērniem no viņa vairs liels atbalsts nebija. Un Milda vienu vasaru esīgo par "mājas meitu" savas skolas direktora lielsaimniecībā.

Cik jauki tas izskatījās, kāds demokrātisms - vidusskolnieci tiek dots iespēja nopelnīt sev skolas mēdu direktora saimniecībā! Bet īstenībā šis "demokrātiskums" izskatījās tā: no četriem ritā līdz vēlei naktij Milda bija uz kājām, kops daudzās istabas, trīsreiz dienā vārīja lielajai gājēju saimei ēdienu, apkalpoja biežos ciemiņus, kas vasarā ieradās no Rīgas un turpat no apkārtnes - lielo saimnieku dēli, Mazsalacēs tekstilfabrikants jaunais mantinieks un citi direktora meitas pielādēji. Direktors meita zālē spēlēja klavieres vai, sēžot verondā, "gleznoja" dabas skatus, pēc pusdienām gāja ar ciemiņiem uz upi peldēt un sauloties. Bet Mildai nebija laika ne spēsties

kur nu vēl tādām izpriecām - neverējs jau uzkopt iatases tikai vienreiz dienā, inteligents ģimene, arī kārtībai un tīrībai mājās jābūt priekšzīmīgai.

Ilgāk par gadu šajā seimniecībā Milda neizturēja - labāk tomēr strādāt smagos lauku darbus, tur kalpa paramojumu neizjūta tik stipri.

Aizvien aktīvāk Milda iesaistījās nelegālajā partijas darbā. Un nu jau nebija tādas reizes, kad, ejot uz skolu, grāmatu seiniņā nebūtu arī proklamāciju, kurse tad izplotīja Mazsalaču vai pa ceļam. Vietējā policija jau sāka pievērst uzmanību Birkenfeldu mācām uzmanību. Un kā gan ne - abi brāļi apkārtne pazīstami revolucionāri, vai tad nu māsa būtu citādāka. Taču pārņēmkot mājas, nekā kompromitējoša nestrods. Tikai skolā dažas progresīvi noskaņotas skolotājas Mildu brīdināja būt uzmanīgai un pastāstīja, ka skolas padomē jau apspriests jautājums, vai abas māses kā politiski neuzticamas neizslēgt. Bet tad nolēmuši: kāpēc celt skolai nosaukumu, kas var kaitēt arī direktoram, un tā neesot izslēgtas.

1923. gadā Milda Birkenfelde beidza Mazsalaču vidusskolu. Pēc vienes tur palika darbojoties divi nelegāli komjaunistnes pulciņi - viena skolēnu, otrs - strādnieku jaunietu. Tāpat radās jautājums: ko darīt tālāk? Tajā pašā gadā nonāra arī tēvs, māte bija slim. Nelegāli strādāt kļuva gandrīz neiespējami, jo visā apkārtnē viņu jau pārāk labi pazina. Kuru katru dienu varēja gaidīt apcietināšanu. Nolēma brūkt visas trīs - māte un māsa arī - pie brāļa uz Maskavu, kur tur jau dzīvoja no 1920. gada. Tā arī izdarīja.

Maskavā Milda turpināja izglītību Rietumtautu komunistiskajā universitātē. Strādāja latviešu kolonijās, bet sirde vilka uz dzimto pusi. Nākas taču vēl nobīdīt paveikto no tā, par ko sapņoja Mazsalaču vidusskolā. Un paveikams tas bija tikai tur, kur tēvutēvi bija ļējuši savus aviedrus, kur kaučurīši grieza ozolu runģos, lai aizgrieztu verdzinātājus, kur Dātes fabrikas strādnieces draudzīgā kolonā nāca pret nīetpilsētu Rīgu. Dzimtā zeme bija Latvija, tās lauki un pilsētas. 1928. gadā, Milda Birkenfelde, beigusi universitāti, atgriezās Latvijā un sāka strādāt par Rīgas pilsētas nelegālās komjaunistnes organizatori, partijas Rīgas komitejas locekli.

Rīgas apgabaltiesā tiesnesī ļoti labi saprata, cik bīstams var būt tāds cilvēks kā šī ironiski smaidošā jauniete uz sprādzēto sola. Tiesas spriedums skanēja: Milda Birkenfelde - septiņi gadi spaidu darbos.

Ritēja dienas Rīgas Terminācijumā. Pavisam tur Milda Birkenfelde pavadīja 10 gadu un 2 mēnešus. Iepriekšējās izmeklēšanas laiku soda neieskaitīja. Pēc soda izciešanas Birkenfeldi no cietuma neizlaida - paturēja apcietinājumā uz tā saucamā Korņeņko likuma pamata. Šis likums buržuāziskās Latvijas varas pilāriem bija ļoti izdevīgs - pēc tā varēja turēt apcietinājumā kuru katru cilvēku arī bez tiesas sprieduma un turēt tik ilgi, cik patika. Un tā kopā iznāca desmit gadu. Tie ir paveseri, veseres un ziemeļi, kas ar daļu roku piešķir savu krāpumu cilvēka mūža dienām. Bet, ja cilvēks ir ieslodzīts aiz restēm, ja cilvēkam ir divdesmit pieci gadi - šos gadus mēdz apzīmēt ar vārdu jaunība, - kā tad ir?..

A. Tirzmales.

Bijušā direktors
Arnolds Treimenis atmiņas
par Mazslešes vidusskolu.

Zīņu sniedzējs:

1. Uzvārds, vārds un tēva vārds	Treimenis Arnolds
Jēkabs d.
2. Dzimšanas dati	1872. gada 22. augustā
Vecates pagastā
3. Ģimības piederība	bezpartejisks
4. Darbs vieta laikā, par kuru
sniedz atmiņas	Mazslešes vidusskola
direktors no 1919. g. l. 9.
5. Dzīves vieta laikā, par kuru
sniedz atmiņas	Mazslešā
6. Darbs vieta un iepriekšējais
amats tēģis	Pensionārs
7. Tagadējā dzīves vieta	Miris, apglabāts
Mazslešes kapos.

Atmiņas pierakstījis 1958. gada
janvārī Mazslešes vēstures pulciņa
biedri.

Origināls glabājas skolā
arhīvā.

Bijušo Mazsalacas vidusskolas direktora
Treimāņa Arnolda atmiņas par skolu

Uz Mazsalacu atbraucu 1919. gadā sākumā no Smolenskas. Smolenskā biju direktors Aleksandra I guberņas gimnāzijā. Tā nebija mana pirmā darba vieta.

Kad beidzu Pēterpils institūtu, tur vietas sadalīja pēc sekmēm. Gribēju darbu sākt kādā mazākā pilsētā. Vispirms strādāju Šauļu gimnāzijā 6 gadus, pēc tam mani pārcēla uz Kaupu, kur arī nostrādāju 6 gadus - līdz 1905. gadam.

Pēc tam gribēju strādāt lielākās pilsētās. Pārgāju uz Ņižas 1. gimnāziju, kur nostrādāju par skolotāju trīs gadus, tad mani paaugstināja par inspektoru un pārcēla uz Smolenskas gimnāziju. Tā bija liela skola. Bija ap 1000 zēnu, 30 klases un briesmīgi izlaisti. Šeit ievēdu kārtīgu disciplīnu. Bet skolā par direktoru bija pops, kurš ar maniem pasākumiem nebija apmierināts, iznāca sadursmes. Piemēram - un skolas eksāmeniem atbrauca arhierejs. Direktors arhiereju uzaicināja labās brokastīs. Uzaicināja, protams arī mani, bet negāju, jo negribēju roku bučot arhierejam. Tāpat direktors prasīja, lai vasarā palieket turpat Smolenskā. Gribēju braukt mājās un aizbraucu. Direktors tāpēc mani pazemināja par skolotāju. Bet 1916. gadā mani aicināja pāriet uz sieviešu gimnāzi-

- 2 -

ju un arī pasniegt stundas skolotāju institūtā /pavisam 36 stundas nedēļā/.

1918.gada agrā pavasarī notika direktoru pārvēlēšanas. Tas bija pēc jaunā likuma, ka skolas vadītājs vairs nebija direktors, bet pedagogiskās padomes priekšsēdētājs. Vēlēšanas notika, piedaloties skolotāju kolektīvam, pilsētas pašvaldībai, zemstei un karaspēka nodļas pārstāvim. Pirmais uzstājās karaspēka nodaļas vadītājs un uzstādīja mani par kandidātu jo viņš bija mans skolnieks. Mani vienbalsīgi ievēlēja par skolas vadītāju. Viss būtu labi, bet sievai un meitai bija operācija. Viņas gribēja braukt uz Latviju, bet bija tikušas līdz Oršai, kur vienā pusē bija vācieši, otrā krievi. Bez tam tur plosījās stipra gripas epidēmija. Viņas mani bombardēja ar telegrammām. Domāju viņas pavadīt līdz Latvijai. No vietējām iestādēm, kā lielākās gimnāzijas direktoru, mani atlaida uz 10 dienām. Bet 10 dienas vien jau pagāja, kamēr ar ģimeni nokļuva Mazsalacā. 1918.gada beigās te saimniekoja vācu okupācijas vara. Lai nokļūtu atpakaļ bija jāgriežas pie vācu komandanta Valtenbergu muižā. Tolaik pat uz Rūjieni aizbraucot vajadzēja īpašu atļauju. Komandants paskaidroja, ka šīnī gadījumā sūtīt lūgumu uz Rīgu. Tā beidzot izrādījās, ka atpakaļ tikt nav iespējams.

- 3 -

Mazsalacā šai laikā darbojās Skolas biedrība. Tā bija organizējusies 1918.gadā. Skolas biedrības galvenie darbinieki bija:

Ore Arnolds - tirgotājs

Studējis cilvēks un daudz darījis lai Mazsalacā varētu nodibināt vidusskolu. Ores bija divi brāļi - Gustavs un Arnolds. Vienam brālim piederēja baznīcas krogs, otrs nodibināja Mazsalacas banku. Abi brāļi darbojās kases valdē.

Vēl skolu biedrībā darbojās Rinmanis - Ridēnu saimnieks, kas bija skolotājs Rūjienas draudzes skolā.

Kaibes saimnieks Rācenis no Sēliem. Krievijā strādājis lielās bankās. Mazsalacā lielu daļu pēmis bankas valdē.

Raganas skolas pārzinis Laurs Arnolds.

Skolas biedrība pastāvēja līdz 1935.gadam, kad nodibinājās Mazsalacas valsts ģimnāzija. Pie skolas saimniecības tolaik piederēja arī spirta brūzis. Pēc biedrības likvidēšanās to pārdeva Daugulam. Skolas biedrības dokumenti tika nodoti izglītības ministrijai.

Skolas biedrības pārstāvji mani uzaicināja par direktoru. No biedrības iepriekšējās darbības zinu, ka 1918.gadā par direktoru bijis uzaicināts inženieris Vik-

lands. Bet no skolas darbības 1918.gadā nebija nekādas ziņas. Saņēmu vienīgi Skolas biedrības dibināšanas protokolu un statutus, mācību plānu 1918.gadā priekš privātām vidusskolām vācu valodā un Skolas biedrības protokolu, kur Viklands tiek aicināts par direktoru. Pedagogisko sēžu protokoli nebija.

Mazsalacas vidusskola darbu uzsāka 1919.gada 1.septembrī. Pirms skolas atklāšanas biju Rīgā, kur dabūju skolotājus. Pamazām sāka rasties arī pirmie skolnieki. No kara pārnāca mājās Vinters Rūdolfs, Volfs Aleksandrs /gara auguma/. Turks, Šmite Rasma u.c.

Pirmajā mācību gadā skolā atvērām arī pamatskolas klases. Darbojās 3.un 4. pamatskolas klases. 1.un 2. vidusskolas sagatavošanas klases un 1. un 2. vidusskolas klases.

Skolas finansēšanai līdzekļus deva Skolas biedrība. Bez biedru iemaksām skolas biedrība līdzekļus dabūja rīkojot sarīkojumus, bazarus un citādus pasākumus. Stājos sakaros ar Izglītības ministriju un panācu, ka dabūju skolas darbībai ar valdības pabalstu. Daļu algas skolotājiem maksāja biedrība, daļu valsts.

Mācības skola uzsāka tagadējās 7. gadīgās skolas sarkanajā ēkā, kur bija darbojusies Rīsberga progimnāzi-

- 5 -

ja. Pati ēka piederēja Veckaktīgu saimniekam Jūliusam Orem, līdz 1941.gadam. J.Orem meita bijusi skolotāja, studējusi un tēvs uzbūvējis skolu. Vēlāk šī ēka irēta Rīšbergam. Skolu biedrība par telpu izmantošanu maksāja īri J.Orem. Parasti bijusi liela dingēšanās par īri, kas bijusi visai zolīda. Pārdot ēku skolas biedrībai īpašnieks nevēlējās.

Kad Mazsalacas vidusskola izveidoja pirmās pakāpes pamatskolu, to atdevām pilsētai, tāpēc, ka līdz tam pilsētas bērni gāja uz draudzes skolu. Pamatskolas pārzinis Mazsalacā bija Pēteris Sedlenieks.

Šai laikā ļoti smags bija telpu jautājums. Daļu skolas noturējām Ores mājā, bet daļu pretim Konča mājā. Vidusskolas klases bija Ores mājā.

Grūtā telpu jautājuma dēļ ierosināju, lai Skolas biedrība lūdz piešķirt Valdībai Valtenbergu muižas centru 1925./ 1926.gadā. Skolas biedrība atbildēja, ka no Saeimas nevar dabūt līdzekļus priekš privātas skolas. Skolas biedrības pārstāvji Ridēns, Ore, Pēksēns un Kaibe teica, lai es rīkojoties kā zinot labāki. Skolas biedrībai bija piešķirts muižas centrs ar 37 pūrvietām aramzemes ar nosaukumu "Priedaine". Ierosināju, lai biedrība dāvina zemi skolai. Tādā kārtā varēja ienest budžetā un griez-

ties pie Izglītības ministrijas pēc līdzekļiem. Ap 1926/1927. gadu ieradās komisija. To vadīja sociāldemokrāts Radziņš. Tolaik par finanšu ministru bija žīds Dubins. Mēs gājām pa parku, skatījām pils drupas. Tēloju nākotnes perspektīvas. Viens no komisijas dalībniekiem teica; "Bet ja Dubins jums naudu nedos, ko tad ...?" Tomēr komisijas locekļi bija par to, lai priekš strādājošās tautas tiktu uzcelta skolas ēka.

Ar 1929./1930. gadu sākās skolas ēkas būvdarbi. Būvdarbus vadīja Izglītības ministrijas inženieri. Galvenais būvdarbu uzņēmējs bija Plūme. Ēku būvēja divus gadus. Mēs izstrādājām plānu, lai varētu no vecām istabām izbūvēt jaunas. Bet savu plānu pils atjaunošanai skolas vajadzībām izstrādāja Rīgas pilsētas arhitekts Dreimanis, kurš daudz ar veco iekārtojumu nerēķinājās.

Pils bija būvēta stabos. Vispirms veidoti masīvi stabi, tad stabu vidus pildīts pilns. Jumts bija jau barona likts. Skolas mēs ar ministrijas atļauju izrentējām Špriģerim.

Šajā laikā bija jāvienojas par skolas zemes robežas nosprausšanu. No sākuma mūsu lpašums gāja no Salacas mājas tur kur tagad skolas ūdenssūknis, līdz mājai, kur dzīvo Gugis un Melķis, tālāk robeža gāja starp internātu un šķūni /klēti/ un taisnā līnijā pāri apaļam laukumam sko-

- 7 -

las priekšā, kur sākās lielāki krūmi, kur beidzās aleja. Iegāja arī augļu dārzs. Blakus bija neatsavināmā daļa. Kad robežas noapaļoja, tad skola dabūja klāt māju, kur dzīvo Gugis, agrāk veļas mazgātava, internāts un šķūnis. Tālāk mūsu robeža bija līdz pusei no liepu alejas. Mums viena rinda, baronam otra. Vecajai klētij arī uzlikām dēlišu juntu, bet tā drīz nodega.

Barona īpašums saucās Aizupe. To rentēja divi rentnieki: Runcis un Mincis. Pārvaldīja Barona Vecates muižas pārvaldnieks Jēgers.

Pirms atjaunošanas pilij bija tikai pilnīgi mūri un drupas. Iekšā nebija nevienas kāpnes. Varēja vērot tikai pamata istabas. Iekšā bija izauguši alkšņi. Skolas izūvi nepabeidza 1932.gadā. Drīzi pēc tam Mazsalacas vidusskolā tika pilnīgi pārņemta valsts pārziņā.

No skolotājiem atceros Dreimani Kārli, Kruju, vēlāk Dreimani Līzbeti, kura mācīja latviešu valodu. Līča kundze mācīja vēsturi, rakstnieks Danbergs mācīja literatūru. Viena gadu skolā strādāja arī Cukura Reipa meita Rūta, mācīja aritmētiku, vācu valodu. Daudzus gadus par dziedāšanas skolotāju strādāja Edmunds Šmits. Bija labs koris. Arī Edmunda Šmita sieva Līepiņa gaujeniete, no Rīgas pārnāca uz šejieni. Vēl strādāja Ķīris Atis un Ķīre

- 8 -

Anna. Ticības mācību pasniedza mā mācītājs Skrodelis, bet neilgi, kamēr atnāca Šmits Edmunds un mācītāja praktikanti. Mums vajadzēja ienākumus, tāpēc katru gadu Jānos Skapajā kalnā rīkojām balli. Skrodelis bija pret to tāpēc, ka viņš tieši šai dienā rīkoja kapu svētkus.

Pirmajos gados pilsētas galva bija Vilks, valdē Apšītis. Divdesmitos gados mani ievēlēja par Mazsalacas pilsētas padomes priekšsēdētāju. Šai laikā briesmīgi centās iekļūt pilsētas valdē Daugulis. Daugulis mēģināja zvegot balsis uzaicinot krogā vēletājus. Tā bija sazvejojis 7 balsis, bet kad nāca vēlēšanas, viņu neievēlēja. Tas Daugulim izdevās tikai vēlāk. Pilsētas domē bija 2 strādnieku pārstāvji, pārējie namu īpašnieki. Arī vēlākos gados bija Daugulim un mācītājam opozīcijā.

Pilsētas dome izkārtoja visām apkārtnējām pašvaldībām kopēju slimnīcu - Mazsalacas, Košķeles, Sēļu. Slimnīca bija labi neorganizēta Zoltnēra mājā: Veselības nodaļas vadītājs Akmens deva daudz inventara slimnīcai. 7 - 8 gados slimnīcā bija 20 gultas un kapitāls 20.000 ls. Ulmanis pavēlēja mazās slimnīcas likvidēt, mūsu slimnīcas inventāru pārveda uz Rūjienu. Slimnīca zāles parasti ņēma no Rīgas, jo Daugulis gribēja daudz pelnīt. Tāpēc arī Daugulis gribēja mani dabūt ārā no pilsētas padomes, 1958.gadā janvārī

LPSR Nopelnēm bagātās skolotājas
 A n n e s M e n c e s
 atmiņas par Mazsēlcēses vidusskolu.

Atmiņu sniedzēja:

1. Uzvārds, vārds un tēva vārds	Mence Anne Andrejs m.
2. Dzimšanas dati	1915. gads 29. aprīlī
Liepājā
3. Partijas piederība	bezpartejiska
4. Darbs vieta laikā, par kuru
sniedz atmiņas	Mazsēlcēzē, Klintspilī
Mazsēlcēses vidusskolā
skolotāja
5. Dzīves vieta laikā, par kuru
sniedz atmiņas	Mazsēlcēses vidusskolā
6. Darbs vieta un ierēcenis
smets tagad	Pensionāre
7. Tagadējā dzīves vieta	Rīgā

Atmiņas skolai starpīja atmiņu sniedzēja
 pēc vēstures-novadpētniecības pulciņa
 biedru lūguma 1969. gadā.
 Origināls glabājas skolā arhīvā.

Atmiņas par Māzsalacē vidusskolu

Klāra Peidus.

Atmiņas par Mežsēlcas vidusskolu

Atmiņu sniedzējs:

1. Uzvārds, vārds un tēva vārds Peidus Klārs Matilde
2. Dzimšanas dati un vieta 1903. gada 26. decembrī
Mežsēlcas pagastā
3. Partijas piederība Bezpartejiska
4. Dzīves vieta laikā, par kuru
sniedz atmiņas Mežsēlcā
5. Darba vieta laikā, par kuru
sniedz atmiņas Mežsēlcas vidusskolā
skolniece
6. Darba vieta un ierēmenis
amats tagad Pensionāre, skolotāja
7. Tagadējā dzīves vieta Rāmstes c. Vecsilzemniekos
p.n. Nukis.

Atmiņas skolai atstāja atmiņu
sniedzēja pēc vēstures-novērtēniecības
pulciņa biedru lūguma
1969. gadā.

Originali glabājas Mežsēlcas
vidusskolā arhīvā.

39.

Mazsalacas vidusskolas
pirmā izlaiduma absolventes
Klāras Peiduses

atmiņu stāsts.

Mazsalacas vidusskolas pirmā atklātā dibināšanas
aspulce notika 1918.gada vasaras beigās. Aspulcē piedē-
lījās bērnu vecāki, daļa skolēnu un citi interesenti.
Jaundibināto skolu nosauca : "Mazsalacas Skolas biedrī-
bes vidusskola". Skolas biedrībā iestājās daudzi
vecāki iemaksājot Rbļ 100,- lielu biedru naudu.

Skolā mācības uzsāka tā paša gadā rudenī. Par
direktoru uzeicina Viklandu no Rīgas. Skolotāji:
Freiberģis, Freiberga, Rūta Cukura, Kārlis Miesnieks,
Vella Daulberģe, Pegelsone, Kristīne Medne, Nikolajs Ore,
varbūt vēl kāds bija, nestceros.

1919.gada janvārī mācības uzsāk ar novēlošanos,
tagad vidusskolai ir jauns direktors Lapsiņš. Tā kā
Mazsalaca nonāk frontes līnijā tad pēc nedaudz dienām
mācības pārtrauca.

Mācības atkal uzsāk 1919.g. rudenī. Tagad
sākumā skolu vada skolotājs Freibergs, pēc tam direktors
Arnolds Treimenis. 1918./1919.m.g. skolā bija tik 6 pamat
skolas klases, bet 1919./1920.m.g. bez sešām pamatskolas
klasēm ir arī pirmā vidusskolas klase. Skolai bija domātas
6 pamats klases un 4 vidusskolas klases. Skola ir reāģimnā
zijas tips. Vidusskolas pirmais absolventu izlaidums notiek
1923.gada 16.jūnijā. Skolu absolvē: Aleksandrs Volfs,
Elmārs Zakis, Jānis Rozentāls, Rūdolfs Vinters, Marija
Vintere, Milda Genderte, Eleonora Treimane, Milda Pētersone,
Merija Paegle, Klāra Peidus, Milda Birkenfelde, Kristīne
Birkenfelde, Alīna Kažoka, Ernestīne Silīna.

Atmiņas skolai atstāja autors
Klāra Peidus
pēc vēstures pulciņa dalībnieku
lūguma. 1969.gadā.

Klāras Peiduses vēstule Mazsalacas vidusskolas
novadpētniekiem 1969.gada 20.maijā.

Uz Jūsu jautājumiem šoreiz sevišķi izsmēlošas
atbildes nevarēšu dot, jo 1918. gadā vēl spriedums bija
diezgan apšaubāms.

Toreiz mēs visi bijām jauncelšmes entuziasti,
kā skolotāji, tā skolnieki. Jaundibināta skola, jauns darbs,
tas jau vien mūs visus saizrāva. Toreiz bija V klasē.
Direktors pie mums stundās nenāca, tikai VI klasē. Cik atce-
ros viņš bija labs, vairāk un sīkāk neko nevaru pateikt.

No skolotājiem man visvairāk atmiņā vēstures sko-
lotāja Rūta Cukura. Viņa ar tādu patosu stāstīja, ka visus
mūs saizrāva līdz. Ar to nava teikts, ka citi skolotāji, būtu
slikti bijuši, katram no viņiem bija sava labais es.

Vēlāk no I vidusskolas klases es taisot, kā
saka "zaķa lēcienus", pārgāju uz III vidusskolas klasi un
tā nokļuvu arī pie pirmā absolventu izlaiduma. Par savām
klases biedriem negribās daudz teikt. Katram jau bija savas
īpatnības, viens pa labi, cits pa kreisi. Cits mūziķis, cits
dejotājs, etkal cits dziedātājs. Klasē sadzīvojam diezgan
draudzīgi. Savus skolas biedrus pēc Mazsalacas vidusskolas
beigšanas, viņu likteņus maz apzinu. Kā toreiz šķīries,
katrs aizgāja uz savu pusi. Es beidzu Jelgavas Skolotāju
institūtu un kļuva skolotājs. 1935.gadā nobeidzu Latvijas
Universitāti un turpināju darbu kā skolotājs.

Dažas ziņas par maniem klases biedriem:

1. Volfs Aleksandrs mežkopis, beidza Latvijas Universitāti
2. Zaķis Elmārs inženieris - vairāk nezinu.
3. Rozentāls Jānis teologs, dzīvo VFR
4. Vinters Rūdolfs nezinu
5. Genderte Milda pasta darbiniece
6. Vintere Marija apprecējās, izglītību neturpināja
7. Treimane Eleonora baletdejotāja Rietumvācijā
8. Pētersone Milda skolotāja mirusi
9. Paegle Marija skolotāja
10. Birkenfelde Mildsienem kādu vadošu vietu tagadējā
valdībā
11. Birkenfelde Kristīne nezinu
12. Silīns Ernestīns lopkopības pārraudze - tagad neredzīgs
13. Kšņoks Alīna skolotāja - mirusi
14. Peidus Klāra skolotāja pensionāre

Atmiņas par Mērsakācas vidusskolu

Mihails Zubkova

Atmiņas par Mazsalacas vidusskolu.

Atmiņu sniedzējs:

1. Uzvārds, vārds un tēva vārds Zubkovs Mihails Mihaila d
2. Dzimšanas dati un vieta 1894. gada 8. novembrī
Maskavas guberņā, Dmitrovas
apriņķī, Garskas pagastā
3. Partijas piederība Bezpartejisks
4. Dzīves vieta laikā, par kuru Skanķalnes Kalnmeirēnos.
sniedz atmiņas
5. Darba vieta laikā, par kuru Mazsalacas vidusskolā
sniedz atmiņas skolotājs
6. Darba vieta un ienemamais Pensionārs
amats tagad
7. Tagadējā dzīves vieta Mazsalacā, Oktobra ielā Nr. 3.

Atmiņas skolai nodeva atmiņu
sniedzējs pēc vēstures-novadpētnie-
cības pulciņa biedru lūguma
1972. gadā.

Origināls glabājās Mazsalacas
vidusskolā arhīvā.

Skolotāja Mihails Zubkova atmiņas par Māzsalacas vidusskolas pirmajām dienām.

1920.g.20.maijā ieradās Māzsalacā. Mana pirmā ap-
mēšanās vieta bija Skapkalnes "Kaimiņrēni". Lai nopel-
nītu iztikai, "Kaimiņrēnis" sāku strādāt lauku darbus.
Labi, ka tie man nebija sveši un es pēc kara piedāvō-
jumiem jutos apmierināts. Ērās vien es sastapu krievu
armijas virsniekus, ar kuriem bija kopā frontē. Pa-
sistams skaits arvien pieauga. Māzsalacā un apkār-
tēs iedzīvotājiem bija un pat tagad ir viena laba īpa-
šība - interese par jauniem iedzīvotājiem, kas ieradū-
šie no citurienes. Es savas stāstos attiecībā uz savu
personu biju diezgan atkarīgs, bet tomēr māzsalacietī
sirdīja visu, no kā puse bija tomēr taisnība. Ieā laikā
mani daudz jau pazina, un es nebrīnījās, kad jūnija
mēnesī dabūju uzskaitījumu parniegt stundas jaunie-
šiem un jauniēm, kas domāja iestāties gimnāzijas kla-
sēs.

Es parniecēju stundas mēdēra ģimnāzistiem, Raiša
brālim un māsai, Krūliņu dzimnavaiciem jaunākajam dē-
lam. Ēdā pusdienas laikā strādāju "Mēirēnis" uz lau-
kiem, pēc pusdienas skraidīju pa stundām. Augusta mē-
nesī, tieši pusdienas laikā, "Kaimiņrēnis" atbrauca
Māzsalacas vidusskolas direktors A. Treimanis un pie-
dāvāja man krievu valodas un vingrošanas stundas skolā.

Protams, ka es piederu un ar pirmo septembri iesāku skolotāja gaitas. Tagad, kad es iedomājos par toreizējo Mazzalacas vidusskolu, man nāk prātā 3 svarīgi momenti:

1) skolas direktors un skolotāju saime, 2) skolēnu sastāvs un viņu attiecība pret mācībām un skolotājiem, 3) skolas materiālais stāvoklis.

Tā kā 3.punkts bija domājams visā skolā, man gribas iesākt tieši ar to.

Bija pēckara gadi, valsts saimniecība un iedzīvotāju labklājība bija izsīkti no sliedēm, tāpēc arī skolās bija jātams grāmata, burtāķis un citu mācības līdzekļu trūkums. Bet tā kā apkārtnējie iedzīvotāji ļoti gribēja, lai Mazzalacā būtu vidusskola, un valsts to pilnībā nevarēja atbalstīt, direktors A.Treimanis griezās pie apkārtnējiem saimniekiem un nodibināja biedrību, kurai valdība atļāva nodibināt vidusskolu un uzturēt to ar biedrības līdzekļiem. Skola tika iekārtota divstāvu kļieģu mājā Oksorba ielā. Skolotāji saņēma algu, bet, tā kā ar produkciju 1920. un 1921.gadā bija grūtības, skolas biedrības biedri skolotājiem izsniedza arī produktus un maiku. 1922.gadā produktu jaunatājs nokārtojās un tāpēc vēlāk skolotāji saņēma tikai algu.

Skolotāju sastāvs, manuprāt, bija diezgan labs.

- 3 -

Kā tagad atceros matemātikas skolotāju Cūtmani. No izskata viņš bija drūms, mazrunīgs, bet stundas pasniedza it kā rotaļājoties. Bieži novēroju, ka viņa stundās bija kapa klasums klasē, - skolēni bija ļoti uzmanīgi. Stundai beidzoties, gandrīz visi skolēni teica: "Nu gan viss kā uz doļņas, mājās atliek tikai uzdevumus izrēķināt." Reti skolotāji griešanās pie matemātikas skolotāja pēc paskaidrojumiem, jo centās paši kopīgi, pamatojoties uz standā dsirdēto, noskaidrot visu. Skolēni ļoti cienīja matemātikas skolotāju. Latviešu valodu pasniedza skolotājas Jurka, R.Kruja un Līce. Skolotāja Jurka tagad mirusi. Bij skolotāja Kruja, tagad Dreimane, ir pensionāre. Fiziku un ķīmiju pasniedza V.Kociņš, vēlāk Jelgavas tehnikuma matemātikas skolotājs. Valodu skolotāji bija Manheims, Jukur, Pagkolsen. Ģeogrāfiju pasniedza Tolbe. Bija arī skolotāji Irgens, Šodlenieks, Čerlī, Zagers un citi.

Gribētos dažus vārdus teikt par visiem skolotājiem, sevišķi par jaunajiem. Cik novēroju, viņi dēga savā darbā un bija nelaimīgi, kad viņiem noveleās.

Viņi savā darbā nokļēja kļūdās, palīdzēja viens otram. Dažus vārdus par skolotāju Kociņu. Pirms pirma pasaules kara viņš bija Rīgas politehnikuma pēdējā kursa students. Kad visas ieskautes bija nokārtotas un vajadzēja sākties valsts pārbaudījumiem, viņu iesauca armijā, jo Ri-

- 4 -

ga bija piefrentos joslā. Pastaigājoties ar vīgu, es bieži dsirdēja rūgtus vārdus. "Daudz gadu pagājis, kopā es atstāju augstskolu. Vai man atļaus kārtot valsts eksāmenus?" Vēlāk to vīgam atļāva. Vīgs nokārtoja valsts pārbaudījumus, ieguva inženiera gradu un aizgāja par skolotāju uz Jelgavas tehnikumu.

Vēlreiz ar vīgu sastapos 1940.g., kad mani nosūtēja par skolotāju Jelgavas tehnikumā 1941.g.vasarā piedalījos vīga apbēdīšanā Jelgavas kapos.

Direktoru A.Treimani pasīst plaša Massalacas apkārtnē, un vīga bijušie skolēni labāk par visiem varēs raksturot vīgu kā cilvēku un kā skolotāju. Vara tikai teikt, ka tik humānu, pieklājīgu un jātīgu cilvēku kā A.Treimani man reti izdovies sastapt.

Ļai par mācīšanas un audzināšanas rezultātiem sprieš bijušie audzēkņi - vīgu daudz gan Massalacā, gan tās apkārtnē. Man atmiņā palikuši vecāko klases audzēkņi. Visi bija braši vīri. Daudzi no viņiem bija bijuši frontē, izjutuši dzīves smagumu, sapratuši, ka skolotāji strādā no savā labā, bet vīgu - skolēnu dēļ, tāpēc panākumi mācībās neizpalika.

Tam laikā novienam nendca prātā vārdi, kurus bieži dsird tagadējā laikā - "Slikti skolēnu nav, ir tikai slikti skolotāji". Tāpēc arī skolēni nopietni mācījās un skolotājos redzēja palīgus savā grūtajā darbā.

- 5 -

Māc, daži no viņiem. Volfs Aleksandrs, drēbnieka dēls, kura tēvs bija darījis un māte mirusi. Viņš dzīvoja Maskavā. Volfs mājās bieži gatavoja ēdienus un atrada laiku mācībām un daiļliteratūras lasīšanai. Vēlāk viņš beidza Lauksaimniecības akadēmiju mežkopības nodaļā un strādāja Vīravas mežniecībā. Mitans beidza Latvijas universitātes juridisko fakultāti, tagad strādā Valmierā par advokātu. Augstskolu beidza Rozentals, Vinters, māsa Bērziņa no Ungurmaižas, māsa Birkenfeldes un daudzi citi. Birkenfelde Kristīna un Milda pēc skolas beigšanas aizbrauca uz Padomju Savienību. Par šīm skolniecēm daudz pārņēma direktoram A. Treinānim, bet viņš vienmēr mierīgi atbildēja. Atceros vienu no viņa atbildēm: "Es uzskatu, ka mums nav tiesību nomākt jaunatnes atkaš pēc zināšanām, bet viņu pārliecība ir viņu personīgā lieta. Slepenās organizācijās viņas neesatāv, un pretvalstiska rīcība no viņu puses nav novērojama".

Tā direktors aizstāvēja māsa Birkenfeldes un deva viņām iespēju beigt vidusskolu.

Mazsalacā,

1969.gada 17.jūlijā

LPSR Nopelniem bagātās skolotājas

Annas Mences

atmiņas par Mazsalacas vidusskolu

Uzsākot darbu Mazsalacas vidusskolā mācījos no skolotāja Ata Cira loģisku pieeju, īpaši matemātikas jautājumos.

Toreiz vidusskolā bija iestāju pārbaudījumi. Kopā ar viņu bijām pieņemšanas komisijā. Ļoti patika, ka viņš mācēja prasīt tā, lai varētu pārbaudīt skolnieka domāšanas spējas. Šo metodi no viņa arī apguvu. Atis Ciris arī kā darba biedrs bija ļoti koleģiāls, viņam bija laba humora izjūta. Viņš savā darbā mīlēja ievest daudz humora elementu un tādas elementus, kas piespieda skolniekus viegli apgūt mācību vielu. Bez fizikas A. Ciris mācīja arī latīņu valodu. Viņš latīņu valodas gramatikas likumus iedzivināja ar pantīņu palīdzību. Interesanti, ka viņa skolnieki, vēl pēc 30 gadiem var tolaik mācītos pantīņus citēt, latīņu valodā.

A. Ciris sadzīvē, sabiedrībā bija ļoti aktīvs, arvien centās izvirzīties. Pēc viņa sarakstītām mācību grāmatām daudzi mācījās.

Ciņa Anna bija nopietnāka rakstura skolotāja. Mans iespaids ka viņa bija ļoti prasīga un kārtīga skolotāja.

- 2 -

No visiem skolēniem viņa prasīja rūpīgu pieeju darbam un kārtības mīlestību. Viņas stundas bija ļoti rūpīgi sagatavotas un priekšnesums tāds, ka skolēniem tas ļoti palika atmiņā. Savu priekšmetu - vēsturi, viņa ļoti pārzināja.

Vācu okupācijas laikā Anna Cīre bija tā, kas aicināja jauniešus iestāties darba dienestā un legionā. Arī viņa pati centās rādīt priekšzīmi, tāpēc 1943.gada martā darbu skolā atstāja un pieteicās par žēlsirdīgo māsu vācu armijā. Atceroties savus direktorus man vislielākā cieņā ir pret Arnoldu Treimani kā pret direktoru un cilvēku. Viņam bija ārkārtīgi smalkjūtīga pieeja tieši saviem skolotājiem. Nekad viņš neanalizēja skolotāja kļūdas citu klātbūtnē. Bez tam viņš prata pateikt tādā formā savu aizrādījumu, ka tiešām cilvēks pareizi saprata un nekad neatkārtoja.

Man kā jaunai skolotājai viņš ļoti delikāti izteica savus aizrādījumus. Esmu viņam dziļi pateicīga. Viņam bija liela takta izjūta. Darbu stimulēja arī tas, ka viņš saviem skolotājiem ļoti uzticējās. Arī pedagogiskās padomes sēdes bija lietiskas, konkrētas.

Patika viņa pieeja skolniekiem - viņš arvien bija ļoti taktisks. Skolniekiem pret viņu bija dziļa cienība.

- 3 -

Iesauka "fāters" tiešām nāca no sirds. Kad pēdējos gados viņš strādāja kā krievu valodas skolotājs to tā neizjuta. Bet viņš pats izjuta uz savas ādas dažkārt priekšniecības netaktiskumu. Mācīja viņš krievu valodu un latīņu valodu. Stundas arvien rūpīgi sagatavotas. Viņš ilgi saglabāja skolotāja stāju un autoritāti. Atceros, kad viņš ieradās pie manis Rīgā dzīvoklī, lai uzaicinātu Mazsalacas vidusskolā. Tas bija marta beigās. Ienāca manā dzīvoklī kungs melnā mētelī, stādījās priekšā kā skolas direktors un tā ļoti atturīgi uzaicināja mani darbā uz Mazsalacu - mani tas ieānteresēja un uzaicinājumu pieņēmu. Mani toreiz pieņēma Avika vietā, kurš bija saslimis. Pēc tam kad Aviks nomira Treimanis atrada reizi, kad palīkam vieni zālē pie loga. Viņš uzaicināja mani palikt pavisam par skolotāju Mazsalacā. Tad arī devu atbildi, ka palikšu.

Pēc Treimapa aiziešanas pensijā par direktoru iecēla Jāni Bērziņu. J. Bērziņam bija citādas metodes, ar kurām viņš panāca savu. Savā priekšmetā - divās zinībās, tad viņš bija ļoti gudrs - zinātnieks. Viņš prata ieinteresēt dabas zinībās ne tikai bērnus, bet pat visus skolotājus. No viņa mēs daudz ko uzzinājām par dabas zinātnēm. Piemēram viņš atnesa glāzē ūdeni un rādīja mums kādi izskatās odu kāpuri. Iemācīja mums mīlēt tīrību un kārtību. Skolas pagalmā, gaitējos, nekur nedrīkstēja mē-

- 4 -

tāties neviens papīrītis, viss bija jāsalasa. No tā laika arī es nevaru neko nomest zemē. Tolaik, īpaši okupācijas laikā tā, bija ārkārtīga cīņa, bet viņš prata noroganizēt. J.Bērziņš bija liels pedants, bet viņš prata labi novērtēt cilvēku katru skolotāju pēc viņa darba. Kad Jāni iesauca es paliku viena ar diviem maziem bērniem. Bērziņš mani tūlīt norīkoja skolas kancelejā Jāņa vietā. Sākumā nedusmojos par pastiprināto slodzi, bet vēlāk sapratu, ka tā bija vieglāk tikt pāri. Pēc tam kad biju nomierinājusies, man vairs kancelejā nelika strādāt.

Dārziņu atceros diezgan maz, jo pie viņa paguvu nostrādāt tikai pirmos mēnešos, jo biju dekreta atvaļinājumā.

1944.gadā septembrī par direktoru iecēla Jāni Egli. Ar viņu bija grūti. Tā, jau viņš bija labsirdīgs - laida visiem dzīvot un arī pats dzīvoja. Daudz ko izvadāja no skolas inventāra arī visas vācu lazaretēs mantas, kas bija palikušas skolā. Viņa stundas bija zem līmeņa. Mēs izvirzījām uzdevumu tikt no viņa valā. Lietu kārtoja TIN inspektors Kalniņš. Viņš brauca pārbaudīt.

Pēc tam par direktoru nāca Jānis Osis. Viņš bija spējīgs saimnieciskā ziņā, skolu prata labi uz āru nostādīt. Mēs labi satikām.

Atmiņas par Mazsalacas vidusskolu

Jānis Mencis.

Atmiņas par Mežsleacas vidusskolu.

Atmiņu sniedzējs:

1. Uzvārds, vārds un tēva vārds Mencis Jānis Jāns d.
2. Dzimšanas dati un vieta Mežsleacas pagastā Lejniekos
1918. gada 13. oktobrī
3. Partijas piederība Bezpartejisks
4. Dzīves vieta laikā, par kuru
sniedz atmiņas Mežsleacā
5. Darbs vieta laikā, par kuru
sniedz atmiņas Mežsleacas vidusskolā
skolnieks
6. Tagadējā dzīves vieta Mežsleacā, Lēpina ielā 18
7. Darbs vieta un iepemamsis
smags tagad Mežsleacas vidusskolā
skolotājs

Atmiņas skolei nodeva atmiņu
sniedzējs pēc vēstures-novērtēšanas
būvniecības biedru lūguma 1970. gadā.
Origināls glabājas Mežsleacas
vidusskolā arhīvā.

Skolotāja Jāņa Monda atmiņas.

Atceros par Ciri Ati latīņu valodas stundu. Ciris ienāca un nosēdās pie galdi, izstiepa rokas un visai klasei bija jāskaita

"Cūku, kuru sauca par ošu

Sleova kārtā lietot būs."

Tādā ipatēdīgā formā bija jānācās latīņu gramatikā. Bet jāzina, ka šis pantīpi palikuši prātā līdz pat mūsu dienām.

Ciris mācīja arī ģeogrāfiju. No gandrīs iekritu ģeogrāfijas eksāmenā. Tercis 3.klasē tur bija eksāmens. Iemācījos gandrīs visas biļetes, isņemot divas un vienu no tām izvilku.

Saku pļāpāt par mesolitu Latvijā. To pēkšņi piecēlās Ciris.

Jāzvana uz Ieglitības ministriju - Monds Latvijā atradis akmepogles"... Tercis ģeogrāfijā dabāja trīs. Nākamā gada pārliku eksāmenu un dabāja četri.

Tāds vigš bija (liels "nasis"). Kad vigš iolika divi, vairāk nosauca. Ja gāja pie viga, sarunās lolaldās, ja negāja, tad divi arī palika.

Otrā klasē matemātiku mācīja Abihs. Vigš bija interesants vočuks. Vigš gribēja parādīties stingrs, kaut tāds nemas nebija. Kādreiz par kādu prakostību vigš man lika iesaukt uz skola tēvu. Pēc kāda laika vigš sacīma.

- 2 -

Aizgāju apņemot nolūkā apjautāties, vai nevar iztikt bez tovasaukšanas. Vīgā bija priecīgs, kad atnāca, pats uzsāka sarunu un pateica, ka tēvam nevajagot nākt uz skolu, pirms bija par to leminājies.

Troimanis bija humāns vīrs. Vīgā sarodēja arī lielo politiku. Troimanis novienam neko neuzsēdoda.

Imane Māija Revoluācijas 18.da.12.
strādā mikrobioloģijas institūtā.

Pilātniece Māija - R. Gredsons
8.da.3

tel. 5037 Valmierā

(varētu raksturot Laimiņu un Strēpiņu.

Arvīds Salmiņš - Rājionā, Rīgas ielā 9.

Anševica Laura Dobeles rajonā

p.n. Vilco

Ausmas s. Bračos.

Rimane Austrā - Kuldīgas rajonā Kabilos
vidusskolā.

Atmínes par Mazzalacas vidusskolu.

Dàvis Eglíte

Atmiņas par Mazsalces vidusskolu.

Atmiņu sniedzējs:

1. Uzvārds, vārds un tēva vārds Eglīte Dāvis
2. Dzimšanas dati un vieta 1907. gada 15. martā
Valkas apriņķa Vijciema
pagastā.
3. Partijas piederība Bezpartejisks
4. Dzīves vieta laikā, par kuru
sniedz atmiņas Mazsalcā, Kr. Boča ielā
Nr. 3.
5. Darbe vieta laikā, par kuru
sniedz atmiņas Mazsalces vidusskolā
skolotājs
6. Darbe vieta un ierēnais
amats tegad Mazsalces vidusskolā
skolotājs
7. Tegadējā dzīves vieta Mazsalcā, Kr. Boča ielā
Nr. 3.

Atmiņas skolai atsūtījis atmiņu
sniedzējs pēc vēstures-novadpēt-
niecības - pulciņa biedru
lūguma 1969. gadā.

Originals glabājas Mazsalces
vidusskolā arhīvā.

Skolotāja Dāve Eglīša

stāstījis par darbu Mežsēlcas
vidusskolā.

Pēc fašistu armijas pāzīšanas no Mežsēlcas 1944. gada 23. septembrī mēs skolu atvērām agrāki kā visā Valmieras apriņķī. Aprīķī skolas uzsāka darbu 19. oktobrī, Mežsēlcas vidusskolā - 1. oktobrī. Darbu sākt bija ļoti grūti - inventārs bija izvežāts. Mēs 1943. gadā atļāva strādāt ar 1. novembri Mežsēlcas pamatskolā, ko tolaik sauca par tautskolu. Darbu nodarādāt līdz 15. martam 1944. gadā. Toreiz 1943. gadā nomira Zupāns un es darbu visu stundas. Bet 1944. gada 15. martā fašistu ģebitskomisārs Hanzens atstāja rakstu, ka mani jāstbrīvo no darba. Jau tad, kad stācu uz šejieni dzīvot, mani pratināja no Rūjienas gestapo. Piedraudēja, ka mani varot nošaut. Otro reizi, pēc kādā mēneša mani atkal izssuce gestapo vīri - bija jādeh paraksts, ka ka nesisiešos ar žīdiem un komunistiem. Bet pēc Hanzens raksta mani no darba nekavējoši stbrīvoja.

Pēc tam dzīvoju pilsētā. Laikam par mani nebija pažiņojūši darba pārvaldei, tā lika mani mierā. Tad darbu slimības zīmi. To fotografēju, retušēju un darbu pēģerinājumus iesaukšens. Tad strādāju pie Vēša. Pļāvu šienu Koņķeles pagastā, jo citādi pilsētas valde rīkoja vagonus lādēt uz staciju. Dzīvoju Bāliņa mājā. Breslavas tuvumā.

Kad pēģina vāciešus sākām organizēt skolu. Par skolotāju, bija pieteicies arī Jānis Eglītis - visu iecēla par direktoru. Kopā ar Pabriku sākām registrēt skolēnus. Tad pieteicās darbā Ozis, Kraukle Ids (dzelzceļa inženiera sieva), Krieva Olga (grāmatveža Krieva sieva) u.c..

Pilsētā, klāda baumes, ka skola esot mīnēta. Mēs nedrīkstējām iet iekšā. Salscijānais mēs - abi Eglīši un vēl kāds trešais, kuru nestceros un gājām iekšā pa virtuves galu. Izgājām cauri pirmajam stāvam un sākām kāpt augšā. Te viss bija mentu pilns. Bija kula vadi, ultravioleto steru lampas, viss slimnīcas iekārte, zāles, splēsts radio, koka gultas. Sākām skolu tīrīt. Tolaik Mežsēlcas pilsētas izpildu komitejas priekšsēdētājs bija Arvīds Salmiņš. Es biju izpildu komi-

tejas locēklis, pārējie bija Spricis Nigulis, Arveds Selmiņš, Alfrēds Zvejnieks, Cepurnieks un Otesons.

Septembra pēdējās dienās sākām skolas kartotāņu darbu. Telpas bija ārkārtīgi piemēslotas, bet līdz 1. oktobrim visu sakārtojām. Sakari ar apriņķi nebija. Status, apstiprināja pilsētas izpildu komitejs. Mēs bija 1940. gada programmas un sākām strādāt. Izpildu komitejs izsludināja mācību sākumu. Pēc tam, kad bijām nedēļu nostrādājuši Valmierā organizēja skolotāju konferenci. Par direktoru iecēla Jāni Eglīti, mācību daļas vadītāju Kārli Dreimani. Ar audzināšanas darbu gāja grūti. Kad 1945. gada 9. maijā skolas zālē skolēni sākuši dziedāt buržuāziskās Latvijas himnu, Dreimani nomainīja. Viņa vietā par mācību daļas vadītāju nāca Osis Jānis. Valmierā TĪN vadītājs bija Pētersons, bet pēc viņa nāca Bušers. Tad nodibinājām arodbiedrības pilsētas komiteju, sākumā sēdes noturējām noturējām ar skolas komiteju kopā. Kad komiteju likvidēja par atlikušo naudu iegādājāmies skapuplātes skolai. Skolas Vietējās komitejs priekšsēdētājs sākumā biju es, pēc tam ievēlēja M. Zubkovu.

Atmiņas skolai atstāja
skolotājs Dāvis Eglītis
pēc vēstures pulciņa dalībnieku
lūguma 1969. gadā.

Atmiņas par Mežsēlacas vidusskolu

Marta Putne.

Atmiņas par Mazslešes vidusskolu.

Atmiņu sniedzējs:

1. **Uzvārds, vārds un tēva vārds** Putne Marts Dāvids m.
2. **Dzimšanas dati un vieta** 1892. gada 22. jūnijā
Valkas apriņķa Omulu pag.
3. **Partijas piederība** Bezpartekjiska
4. **Dzīves vieta laikā, par kuru
sniedz atmiņas** Rūjienā
5. **Darbs vieta laikā, par kuru
sniedz atmiņas** Skolotāja Rūjienas
vidusskolā
6. **Darbs vieta un iepemamsis
amats tagad** Pensionāre
7. **Tagsadējā dzīves vieta** Mazslešā, Sports ielā Nr. 7.

Atmiņas skolai atsūtījis atmiņu
sniedzējs pēc vēsture: pulciņa
biedru uzsicinājuma 1959. gadā.
Origināls glabājas
Mazslešes vidusskolas arhīvā.

1. Jānis Eglītis iestājies Mazslešes vidussko-
las skolniecībā savā un savu draugu rīcībā
1944.
2. Jānis Eglītis kļuvis skolotājs, bet pašlaik
darbojas ar aprūdi un bērni un speciālisti,
kas ir saistīts ar bērnu atpūtu.
3. Jānis Eglītis, būdams direktors, pildījis amatu,
kas ir saistīts ar bērnu atpūtu.
4. Jānis Eglītis, būdams skolotājs, ir skolā
darbojies kā skolotājs, kas ir saistīts ar
bērnu atpūtu, kas ir saistīts ar bērnu atpūtu.
5. Jānis Eglītis, būdams skolotājs, ir skolā
darbojies kā skolotājs, kas ir saistīts ar
bērnu atpūtu, kas ir saistīts ar bērnu atpūtu.

**Skolotājas Putnes Martas
atmiņas par Mežsēleces vidusskolu.**

Putne Marta Dāvida m., dzimusi 1892.g.

22.jūnijā.

Izglītība – augstākā – universitātes filoloģijas fak.
krievu valodas un literatūras vidusskolas skolotāja.
Vidusskolā skolotāja latviešu valodā un literatūrā, un
8.kl. sieviešu ģimnāzijā skolotāja vēsturē un vācu valo-
dā.

Darbs stāžs – 42 gadi:

2 gadi Ļeņingradā – grāmatvede un sekretārs arod-
biedrībā. 40 gadu skolotāja: divus gadus Valkas rajonā,
38 gadus Rūjienas rajonā: no tiem 28 gadi Rūjienas viduss-
skolā, 10 gadus Mežsēleces vidusskolā.

1948 (pareizāk 1945.gads) vasarā Valmieras
sprinķis izglītības nozares vadītāja Bušers uzdevumā bija
jāizmeklē sūdzība pret Mežsēleces vidusskolas direktoru
Jāni Eglīti. Jānis Eglītis Bušers acīs bija sevi iztēlojis
par 1905.gada un Ļeņse nemieru dalībnieku, kaut gan bija
buržuāziskā Latvijā visu kaut cik progresīvu skolotāju
iensādnieks, denuncēja tos un spieķoja valdībai.

Sūdzības saturs:

1. Jānis Eglītis izsaimniekojot Mežsēleces vidussko-
las saimniecību sevā un savu daudzo sievas radu
labā,
2. Jānis Eglītis nestrādā skolotājs, bet pūšlotājs,
ārstējot ar spvārdotu ūdeni un spaidīšanu,
sagāmet maksu no tumšiem cilvēkiem,
3. Jānis Eglītis, būdams direktors, pielaidis aktus,
kas vērsti pret Padomju Valdību:
 - a) kādā izrīkojumā skolotāji un skolnieki kopā
dziedājuši buržuāziskās Latvijas himnu un
angļu himnu, neviena nav pat pret to protes-
tējis,
 - b) pie Mežsēleces vidusskolas parkā tiekot
greznoti pārtāvīgi ar puķēm – kopti kritu-
ši hitleriešu kapi.

Kad ieradās Mezsalescas vidusskolā lietas noskaidrot, viss izrādījās pamatots un es ziņoju par to Buferam. Tā kā biju sprānājusies ar Mezsalescas vidusskolas skolotājiem, ieteicu Buferam Jāni Osi par direktoru. Bufera iebilda, ka J. Osis esot inženieris, ne skolotājs, bet tomēr atzina viņu par pieņemamu.

Tā kā Jānis Eglītis bija ieguvis Bufera, simpātijas, viņu tikai pārcēla uz Valmieras vidusskolu. Tur viņš negodīgā rīcībā pret skolēniem - nekā nemācot un izslēdzot viņus disciplīnā - ārkārt kļuva zināms. Turpinājās arī pūšļošana. Tad Bufera bija spiests J. Eglīti atlaist un viņu nozīmēja par masieri Valmieras slimnīcā.

Marta Putne.

Atmiņas skolaš novadpētniekiem
skolotāja Marta Putne nodevs
1959. gada aprīlī.

Origināls glabājas Mezsalescas
vidusskolā - arhīvā.

"VIŠŠ JAU MAZSALACĀ PAR VISU INTERESĒJĀS ..."

Jānis Valbis ir viens no gados visjaunākajiem katedras vadītājiem universitātē.

Zinātnu kandidāta grādu viņš ieguva kā eksterns - paralēli darbam pusvadītāju fizikas problēmu laboratorijā. Viņš nedabūja nevienu papildu atvaļinājumu dienu, kur nu vēl papildu mēnesi, kādu piemēram, gadā saņem pat oficiālie neklātienes aspiranti.

Tā nu es gāju pie Jāņa Valbja. Centrālā problēma: kā cilvēks var pagūt tik īsā laikā tik daudz izdarīt?

- Pazvaniet labi ātri uz 26! Iespējams, ka būs vēl tur aizķēries. Viņš dodas uz Londonu.

Protams viņš bija "aizķēries", jo 26 ir "pusvadītājnīku" telefona numurs. Šajā laboratorijā Jānis Valbis nostrādājis gandrīz visus desmit gadus - no universitātes beigšanas un ne pārāk ilgā staža Zemes mākslīgo pavadoņu novērošanas stacijā līdz tam oktobra datumam, kad viņu iecēla par katedras vadītāju. Tiesa, pedagogisko darbu fizikas un matemātikas fakultātē jaunais fiziķis bija sācis jau agrāk.

Runāšana gan, vairs nekāda liela nevarēja iznākt, jo te jau nebija pat "čomodāna", bet mēteļa noskagojums.

- Uz četriem mēnešiem. Kur tieši, vēl nezinu. Mēs no Padomju Savienības braucām vairāki. Londonā mūs sadalīs pa augstskolām atbilstoši specialitātēm.

- Vai no Latvijas braucat vienīgais?

- Šoreiz ja. Bet vispār jauno zinātnieku apmaiņa starp valstīm nav jaunums.

... Pēc dažām nedēļām atkal iegriezies Jāņa Valbjā vecajā laboratorijā.

- Raksta?

- Jā, atskaite vēstulēm. Turpinājumus iesūjam vākos. - smejas puisī.

Piedzīvojumi, pārdzīvojumi, domas, idejas un rūpes.

Sēžu bibliotēgās, lasu visdažādākos materiālus un pie viena cenšos nepalaist garām arī to, kas varētu nodot mūsu laboratorijā. Ilmāru droši vien interesēs viens raksts no "Journal of Physics "C". Bet tas žurnāls nesen sācis iznākt. Ķēpina bibliotēka vēl nesapem. Ierosināju, lai viņi gādā, nu varbūt jau būs. Ja tur nevar dabūt, es te varētu pasūtīt kopiju vai arī dabūt reprintu no autora - Mančesterā būs cietvielu fiziku konference.

... Vakar pēcpusdienā bijam Haigeitas kapsētā pie Kārļa Marksa kapa. Viņam uzcelts skaists piemineklis, uz tā ziedi, vainagi. Pati kapsēta gan nolaista.

- 4 -

laboratorijas konjaunatnes sekretārs/ un galu galā arī
ģimene, meita?

- Nav jau tik sarežģīti, - jaunais zinātnieks pavisam nomierinoši saka. - Kolēgi daudz palīdzēja, kad nāca tuvāk disertācijas aizstāvēšana: sadalīja visus manus liekos darbus un amatus savā starpā. Mēs laboratorijā vienmēr tā darām. Un tad var.

- Bet bijis taču dzīvē arī daudz no kā jāatsakās? No tā, kas ļoti, ļoti būtu patīcis, ko gribējies izdarīt, veikt redzēt?

Jānis Valbis kaut ko atjoko pie telefona /atkal viņš notverts ceļā i/, bet Aivars Straume - PSKP vēstures katedras pasniedzējs, kurš tobrīd sēž man līdzās un brīnumainā kārtā, izrādas, ir Jāņa Valbja skolas biedrs - dusmīgi čukst:

- Nu ko tu viņu tīcīni, Jānis savu mūžu ne no kā nav atteicies. Viņš visu paspēj. Viņš jau Mazzalacā par visu interesējās un tomēr skolu beidza ar zelta medaļu ...

M. Treimane

Šo kopu gatavoja laikraksta "Adomju Students" redakcija.

Cipa 3.lpp.

trešdien 1969.g. 23.aprīlī.

Apraksts par Mazsalacas vidusskolas
40 gadu jubilejas svinēšanu un
jubilejas gada izlaidumu.

Leikraketā "Komunisma Dzirkstele"
1959. gada 23. jūnijā Nr. 74.

Skolas jubilāres izlaiduma.

Pavasriņā zaļumā tinusies, Mazsalaca sagaidīja savas
vidusskolas absolventus, bijušos skolotājus, viesus, kas at-
brauca uz skolas 40 gadu jubilejas svinībām. Skola todien
slīga ievu un ķirfziedu baltajās kupenās.

Daudz kas mainījies vidusskolā tās pēctāvēšanas
40 gados, bet jo sevišķi daudz jauns te vērojams gadu no
gada pēdējā laikā. Rosīgi strādājis viss skolas kolektīvs:
gan skolotāji, kuru vidū vairāki izglītības darba teicamnieki
direktors Jānis Osis, mācību daļas vadītājs Jānis Fabriks,
Anna Mence, Dāvis Eglīte, gan skolēni. Skolai tīdā ir sava
mehāniskā darbnīca, siltumnīca, augļu dārzs, bagāti mācību
kabineti.

Arī skolēnu sekmes uzlebojušās. Minēsim kaut vai
tos pussimts skolas sudzēkņus, kas šogad pievienojās kuplējam
40 gados izsūklētajai skolas absolventu saimei. Mācību gadā ~~max~~
nopietnā darbā klāsēs un kabinetos tie ieguva dziļas, pamato-
tas zināšanas. Komjaunietes Mirdza Berķe, Genoveva Začesta un
Solveiga Dreimane Valsts pārbaudījumus nokārtoja tikai tei-
cami, bet Leimons Grāvelis, Ruts Vītola un daudzi citi - labi
un teicami.

Un, lūk, šodien viņi pulcēsies skolas zālē, lai
atvadītos no iemīļotās sirmās skolas, skolotājiem, lai pateik-
tos par rūpēm, lai vēlreiz kopīgi paliksmotu draugu pulkā.
Pulksten 14⁰⁰ skolas zālē sāksies svinīgais akts, kur pie
skolas karoga 36. izlaiduma absolventi saņems gatavības
apliecības - savas ceļazīmes dzīvē, apsvēikumus, ziedus. Te pat
tie tiksies arī pie svētku mīlestības galds, bet vakarā dosies
uz sporta laukumu, kur koris dirigents Jānis Menčs vadībā saska-
noti izvis gan latviešu tautas dziesmu, gan komponistu radī-
tās melodijas. Savu mākslu laukuma estrādē parādīs arī skolas
akrobāti un dejotāji. Un tad lā dzīgi kā pirms mēneša vecais

skoles zvans tos pālcējs uz pēdējo mācību stundu, pēdē-
jis skoles valsis tos aicinās līksmā dejā.

Pāri sapsīnīgai Saļesai, pāri sirmajai skolei,
pāri tās dārzam, kas atkal skaista zaļumos un ziedos,
skanēs jauniešu dzidrās, spēkpilnās balsis, Līgo nakts,
krēslu pildīs viņu vainagu liegā un teiksmainā smarža.

Attēlos:

1. "Apsveicam kaimiņu skolu, pērniedzot vāzi. Lai mūsu
saderbība kļūtu vēl ciešāka, par ziediem jums pašiem
jāgādā", skoles 40 gadu jubilejā teica Rūjienas
vidusskoles direktors b. Bērķis.
2. Skolu 40 gadu jubilejā sveica bijušais absolvents,
tagad Latvijas Valsts iniversitātes jaunākais zināt-
niskais līdzstrādnieks Jānis Valbis.
3. Lūk, viņi, 1931. gada izlaiduma absolventi, kas tikās
salidojumā skoles jubilejā. Jā, arī pašreizējais skolas
direktors Jānis Osis ir te mājās!
4. No dzīdām mūsu Dzintenes malā sirmā skola atsaucas
savus absolventus uz jubilejai veltīto salidojumu.
Tādēļ ekskursijs pa skolu, lai iepazītos ar tās plašo
saimniecību, Teicamnieks izglītības darbā b. Ose vadībā
bija nepieciešams, interesants, skaists.

V. Pabriks teksts.

Lieliem sepiem tāli ceļi.

"Kas izgudrojis vārdu "gatavības"? Kam iecāvis prātā nāšiem bērniem pēc skolas beigšanas izsniegt gatavības apliecības? It kā ar šādu papīrīti vienā dienā varētu pārgrozīt dzīvi! Kam beidzis desmito klasē, bet nekad vēl savā līdzšinējā dzīvē neesmu jūties tik apmulsis, tik neverīgs. Kā kucēns. To es neviens netaikāu. Ierakstīšu dienasgrāmātā, jo man ir grūti un beigi. Desmit gadus no vietas mēs dzirdējam, ka mums stvērti visi ceļi. Bet tagad izrādās, ka tie ir slēgti. Kāpēc vsjadzējs mūs sagatavot vieglai dzīvei?"

Tā sākās Anatolijs Kuzņecovs "Legendas turpinājums" - aizraujošs un patiesīgs grāmats par mūsu pasauli. Un te nu mums ikvienam jāspējams un jāpdomā ko īsti man devusi skola? Zināšanas, jā! Mēs esam iemācījušies formulēt savas domas un pareizi tās uzrakstīt, mēs zinām matemātikas pamatus, veselu virkni fizikas likumu, esam ielūkojušies vielas uzbūves noslēpumos... Un vēl un vēl... Tie ir kā mirdzoši pavadīti gali, ko skola ielikusi mums plauktā. Taču paši pavadīti slēpjas neziņas tumsā. Kuru tvert, kuru tīt mūžs kamolā?

Tien, kas mācījis un sējis gatavības apliecības rīt un parīt, šis jautājums būs vieglāks. Pedomju skola aizsāk jaunu darba cēlienu. Ne tikai teoretiskās zināšanas, - praktiskā darba iemāces, plašu ieskatu un sri prasmi dažādās profesijās tā dos topošajai paaugstam, jaunajai mīpai.

- Kāds būs jaunā skola? - mēs šodien viscājam paši sev un citiem. Tā redzies darbs un meklējumu procesi. Tas ir mūsu grūtais un skaistais ceļš jau četrdesmit otro gadu: visu derīt pirmoreizi! Ikvienā skolā pēdējos gados manāmi šie jaunie diegi, un dažāda labā gadījumā tie jau veids nav diegi: spēcīgi, suloti dzinumi tur tiecas pret sauli. Reālo darbs tur jau organiski iekļāvis skolas

ikdienā, un bez tā savu dzīvi nespētu iedomāties ne skolēni, ne audzinātāji. Pajautāsim viņiem! Ne vienam, ne diviem, bet vairākiem gan tiem, kas šo skolu beigusi turpat pirms desmit, pieciem vai trim gadiem, gan arī tiem, kuri tikai šovasar to atstāj vai vēl turpinās mācīties.

Mezslasces vidusskolu mēs neizvēlējamies nejusti. Daudz laba bija par to dzirdēts, daudz tā devusi saviem bijušajiem un tagadējiem audzēkņiem.

Jānis Simanis beidzis vidusskolu
1950. gadā.

- Mašīnas man nedevis miera jau bērnībā. Tēvs bija kalējs, rudņos braukāja par lokomobīles vadītāju, prātā vēl daudz ko citu. Arī es, puika būdams, mācēju kalt un šo to no galda darba. Skolā mūs tādu bija j daudz. Rokas dega pa istam sapņot stūrī un izpētīt motora elksinās iekšās. Tiesā, toreiz, gadus desmit atpakaļ. Mezslasces vidusskolā vēl nebija ne traktoru, ne automobiļu, ne citu mašīnu. Bet, cik atceros, 1948. vai 1949. gadā mums jau bija sava auto-moto pulciņa, kurā mācījāmies vadīt motociklu, krustām šķērsām izstudējām tā uzbūvi. Man nebija daudz ko domāt. Aizgāju uz LLA Leuksimniecības mehānizācijas fakultāti. Pēc tam atgriezās Mezslasce, biju MTS galvenais inženieris; kad staciju pārgājušajā gadā likvidēja, pārgāju par galveno inženieri uz rejonu MTS.

LLA mācību slimniecības "Vecauce" inženieris
meliorators Uldis Pudelis, kas Mezslasces vidusskolu
beidzis vienā gadā ar Jāni Simani, papildina:

- Man vislabāk palikusi atmiņā skolas radiofice šāns 1949./50. gadā. Fizikas skolotājs Eglīte savu priekšmetu neiesprostos klasē. Mēs meklējām istu darbu. Un te nu bija kaut kas priekš mums, puikā. Atceros, viss ierīces taisījām paši. Tagad gan vairs tikai skolas zālē - piemīsi- atstāts manis būvētais skaļrunis: finiera kvadrāts ar caurumu vidū. Toreiz tādi bija visās klasēs. Un, kad skole bija radiofice, tad vairs apstāties nevarēja. Vejdzēja atkal ko jaunu - soferu kursus, leuksimniecības mehānizācijas pulciņu. Skola arvien vairāk iegāja praktiskajā darbā...

- Tas bija interesants laiks, -
atceros tagadējais Ipiķu 7-gadīgās skolas direktors
Gunārs Sāns.

tas bija interesants laiks - Skolas radioficēšens, šoferu kursi - kā tas rosināja sudzēkņus! Atklājās jauni talenti praktiskā darbē nozarēs. Un šis pacēlums nepslīka nemiņits arī mācībās, dažādos pulciņos, komjūnstnē. Es tolsik - 1949. gadā biju skolas komjūnstnes organizācijas sekretārs. Tas bija bagāts laiks. Ja līdz tam pret komjūnstni skolā jūta vēl zināmu vērsumu, atturību, ceturdesmito gadu beigās it kā aizsprosts sabruks. Komjūnstnē stājās labākie, stājās daudz. Un tad es espretu, cik sarežģīts, grūts, bet arī pateicīgs un aizraušošs profesija ir jauntnes audzināšens. Es kļuva skolotājs.

- Jā, un ne jau tas vien, - piebilst viņš bijušais klasses biedrs Kārlis Kāniņš, kas tagad strādā Lielvārdes vidusskolā.

- Es vienmēr esmu juties lepns un laimīgs, būdams Mazslečas vidusskolas sudzēknis. Skolotāja darbā eryien acy priekšā kā pārsugs un priekšizme stāv pašs bijušis audzinātājs: skolas direktors Jānis Osis un mācību daļes vadītājs Jānis Pabriks, - nepagurstoši, energiski, ellāž jaunu ceļu lauzēji, lieliski bērnu un jauniešu psihologijas pszinēji, espratēji. Vienmār novērtā un precizā matemātikas skolotājs Menne, kas prats iesudzināt cienu pret savu priekšmetu arī tajos, kamtes padevās ne vissi. Smalkā jauniešu dvēseļu inženiers, plašā garīgā spvārāne veidotājs latviešu valodas un literatūras skolotājs Putne, vienmēr nerimtīgsis praktiķis fizikis Eglīte. Un daudz citi.

Apmēram pirms desmit gadiem Mazslečā sine bija tāds peti kā citur: vidusskolu beidzās daudz, uz augstskolu devās daži, un pārējie izgāja darbā dzīvē ar gatavības apliecību rokā, bet īstenībā pavisam nesagatavoti un neverīgi. Viņi gsm laikam jutās kā Anstolijs Kuzņecovs varonis. Norūpēju šos skatu no skolas slietējs viņiem ilgi lūkojās paksļ audzinātāji.

Plašāku ceļu dzīvē pavērs grāmatvežu un rāķinvežu kursi 1949. gadā. Teču meitenēm un zēniem, kuriem skole bija mācījusi spraut tālākus mērķus, tas bija pārāk pieticīgs arods.

Tad nācs dažādi kursi, gan vienreizēji, gan tadā, kas regulāri atkārtojās kstru gadu. Šoferu, mājturības, tekstilrūpniecības. Te veirs nepietika ar ekskursijām, pulciņu dalībnieki devās praksē uz kolhoziem, Mazslečas tekstilfabriku, bērnu dārzu, slimnīcu. Iepetikās, strādāja arī vasarās sezonas darbā un pēc skolas beigāšenes

peliks pavisam.

1950.gadā Mazsalacā nodibinājās MTS. Kas tur bija par mašīnām? Sīks un nīcīgs zēniem tagad šķīta viņu vecsis, labais, sīkumu sīkumos izpētītais motocikls. Uz MTS skola rīkoja ekskursijas. Tad, vērojot pussaudžu un jauniešu piesārtušos vaigus, liesmojošās acis, steidzīgos pirkstus, kas tā vien dega pieskerties mašīnu melnajiem ķermeņiem, MTS direktors Dapilovs radās domas ... Stacijsai nebija veicies ar mehanizatoriem. Kurses nāca ļaudis ar mazu izglītību. Pa lauku kaut kā gan iemācījās pagrozīties uz traktora vai kombaina, bet kultūras klūvētes dēļ skrēja uz darbnīcu pēc mehāniķa. Tie nebija īstie mašīnu sīmiņi.

Uz jauno lauksaimniecības mehanizatoru pulciņu kas skolā nodibinājās 1952.gadā, nāca MTS speciālisti mācīt lauksaimniecības un agronomijas pamatus, mašīnu mācību un remontus. Bija lauksaimniecības ministrijas programmas, vasarās prakse, valsts eksāmeni un diplomu. Septiņos gados tos kursus beiguši un saņēmuši kombiniera palīgu, kombiniera vai kombiniera mehāniķu diplomus 134 Mazsalacas vidusskolas audzēkņi. Daudzus simtus hektāru viņi uzaruši un apsejuši ne tikai apkārtnes kolhozos, bet arī Ukrainā un Kazahijā.

Pajautāsim Agrim Spigeri, kurš toreiz esot bijis viens no daudzīgākajiem.

Viņš darbojies mehanizatoru pulcinā, ieguvis kombiniera palīga tiesības, vasarās strādājis kolhozā. 1954.gadā gatavības apliecība un Lauksaimniecības akadēmija. Skolas laikā nopļāvis daudzus hektārus, kombainu pazinis kā savus piecus pirkstus, bet bijis arī eksidrs, ka īstam zemes sīmiņam vajadzīgas lielākas zināšanas.

Agri Spigeri skolā stāvējis vēl šodien. Savā laikā viņš taču izpēlējis smalku joku ar MTS vecāko kombinieri, savu priekšnieciņu, pats skaitīdamies viņa palīgs. Plāvuši kviešus, senīkojis kombainu. Stāvējis un nekustējies ne no vietas. Priekšnieks devies uz MTS. Laiks bijis karsts, un kad vecākais kombinieris ar MTS mehāniķi, colā slāpes dzerēdami atgriezies uz lauka Agri jau paspējis "tehniku" salāpot un viens nopļaut pustrešu hektāru kviešu...

Pensām skola izgājis dzīvē. Toreiz, pirms gadiem, tas bija

rieks. Nebija pieredzes. Viss bija jānēgina pašiem. Pašiem jāklūdas un pašiem klūdas jālebo. Skolā bija stingra disciplīna. Lebs parauga visur - dzīvē un grāmatās. Bet MTS darbniecās skenēja traktoristu un mehāniķu skolās velodes, velīgie joki, te savus risības piedzīvojumus pārrunāja lielie puisi. Audzinātāji tramīgiem skatieniem vēroja savus "cālēnus": kas nā būs? Vai "nesamsitās"?

Nē viņiem nebija jābeidās. MTS direktors pie skolēniem norīkoja labākos, nopietnākos puisus. Kad uz staciju atnāca strādāt kādreizējie Mazsalacas vidusskolas absolventi - galvenais inženieris Sīmanis un inženieris Kažoks, sadarbība vērtās arvien ciešāka un auglīgāka. Dzīve "cālēnus" nesamsitāja. Gluži otrādi: sabiedrība kļuva skolo tāju izticesmākā sabiedrotā. Darbs ar mašīnām prasīja fizikas un matemātikas zināšanas - skolā uzlebojās sekmes. Uzlebojās arī tadē, ka nesekmīgos nelielos ne pulcinā, ne kursus. Tāpat par saviem darbiem un nedarbiem bija jāstāstīja ne tikai vecākiem un skolotājiem, bet arī MTS direktoram, inženieriem. Par skolēnu darbu rakstīja rajons svīzes: arī viņi bija materiālo vērtību ražotāji, arī viņi deva savu ieguldījumu rajons saimniecībā.

Skolās pēdējos gados kļuvusi bagātāka, dažādāka arī praktiskais darbs, kuru veic skolēni. Tas ir šī gada absolvents Aivars Liepiņš.

- Visi mēs vidusskolas gadi saistīti ar jauno lauksaimniecības mehanizatoru pulciņu. Aštotojā klasē es ieguva kombiniera palīgu, deviņajā - kombiniera un desmitajā - kombiniera mehāniķa tiesības. Vecāki mēs ir pilsētnieki, bet vasarās strādāju kolhozā par mehanizatoru. Arī tālāko izglītību gribētos iegūt nozarē, kur darīsim ar mašīnām.

Arnolds Rudzītis nākošgad mācīsies 10. klasē:

- Kad likvidēja MTS un RTS parcelās uz Rūjienu, arī mūsu mehanizatoru pulciņam bija jāpārkārtojās. Šo to dabūjām no MTS vecajām mašīnām. Tas nāks, ka kāds daļa nekustas. Kad tikai var sākt detaļas, satīstīsim pašiem. Vienu traktoru mums piešķir jaunu, otru - no MTS, pavisam vecu - arī ledvesām dzīvību. No lūžņiem ziemeļaustrīnājam traktors piekabi. Smago pusērtornīgo mašīnu samontējam no pāris vrakiem. Iet, ka prieks. Tikai no skolas teritorijas nevar brukt laukā. Nedod mums numuru - neesot noskaidrojis marķi. Tāpat mums pašiem otrs auto - īsts, ar numuru.

Lauksaimniecības mašīnas mums arī ir: zirgs un traktors plaujmašīna un grābeklis. Mēs tagad remontēsim skolas mehāniskajā darbnīcā visas mašīnas sava šefības Kalpina kolhozem. Pašiem darbojamies gar kombainu. Kad tas būs izlabots, kolhozā uz tā strādās mūsu skolas mehanizatori.

- Bet man patīk matemātika, fizika, ķīmija. Un traktorī šefības kolhozā skolēni šogad iecējuši un kopj 5 ha kukurūzes. Protams, pēc visjaunākajām metodēm. Visos apkārtnes kolhozos strādā vasarā skolēnu brigādes. Mani vecāki gan nav kolhoznieki, bet arī es vasarā ar savu traktoru būšu kolhozā. Kad saremontēsim, mums būs arī pašiem sava kombains, -

saka Solveigs Mence, kas nākošgad beigs skolu.

Vīpes brālis Andris, šīgads absolvents, apgalvo:

- Nav nekā interesantāka par elektrību! Tā dars visai. Skolā mēs to lietu nemam pamatīgi. Par elektrotēkniķi daudz var izlasīt arī speciālajos žurnālos. Nupat rekonstruējām skolas radio translācijas tīklu. Pirms desmit gadiem to esot iekārtojis Uldis Pudelis. Nomsiniņām pastsūtītos skulptūras pret istiem un vispār modernizējām. Tīkai mūžīgi trūkst detaļu, sevišķi ierīcējiem, kas gribētu no darboties ar elektrības un radio lietām. Mūsu skolā brūvdienās gandrīz visi stājas darbā. Tīkai kādi 20 no pāri par 300 skolēniem nav nekā darījuši. Darbo pietiek - kolhozos, Mežsaimniecības tekstilfabrikā. Es ar citiem puikām uz jaunā dzelzceļa Alojas stacijā vilku telefona līniju. Tīri labi nopelnījām, bet man jau nauda neturas. Viss aiziet par radio daļām un žurnāliem. Kur mācītos? Tīkai radioviācīgas skolā!

Šogad skolu beidz arī Kārlis Bāliņš.

- Man patīk viss, kas ruc un ripo - sevišķi lielās mašīnas: automobiļi, traktori, kombaini. Tāpat kā citi skolas zēni jau no piecpadsmit gadiem protu tās vadīt, kolhozā esmu arī un plāvis ar mašīnām. 1955. un 1956. gadā mūsu pulciņš piedalījās Lauksaimniecības izstādē Maskavā. Mūs apbalvoja ar motociklu, 8 mēnešiem sudraba medaļām, trīs kombainiem, arī es, saņemām rokass pulksteņus. Esmu nolēmis mācīties auto skolā.

Viss paveiktais ir tikai tāds ietekmēšanās, -
domā skolas direktors Jānis Osis.

Istais darbs vēl priekšā. Jādomā par plašu
skolas palīgseimniecību, lopkopības fermām. Darbs būs daudz
bet, jaunie mazsaulīteši tā nebeidās. Viņi aug lielsi nākot
nei.

Aicins skolas bērzi.

1919.-1969.

Atziņas.

Kā pādzēt cilvēkam atstāt savu īsto vietu dzīvē?
Kā vislabāk viņu sagatavot turpmākajām mācībām un darbam?
Par to daudz domājuši un debatējuši arī Mazsalces vidus-
skolas skolotāji.

Atziņas: otrgadniecībai visumā pozitīvu rezultātu
nav. Jāstrādā tālai robu zināšanās skolēniem būtu pēc iespē-
jas mazāk. Par mācību iestādes darbu galvenokārt spriež pēc
cilvēkiem, kas tajā esamusi gatavības apliecības par skolas
beigšanu, un nevis pēc sprekstīto papīru daudzuma un sēžu
biežuma un garuma.

Leļi pādzilīnātu audzēkņu zināšanas un rādītu
viņos pozitīvu attieksmi pret mācībām, daudz skolotāji,
piemēram J. Pebriks, U. Dreimanis, J. Valentinovičs veic lielu
darbu ar skolēnu svaigardu.

Skolotāju kolektīvs gadu gaitā audzis un pilvei
dojies. Divpadsmit pedagogi - Marija Ose, Gaida Šmelte, Jānis
Mencis un citi - apbalvoti ar Latvijas PSR Izglītības
ministrijas krūšu nozīmi "Teicamnieks tautas izglītības
darbā", skolas direktors Jānis Osis un direktora vietnieks
mācību darbā Jānis Pebriks - ar Darba Sarkanā Karoga ordeni.
J. Osim un J. Pebrikam piešķirta arī Latvijas PSR Nopelniem
bagātā skolotāja goda nosaukums.

Šī mācību gadā Mazsalces vidusskolā - 28 skolo-
tāji, 19 pedagogiem sugstākā izglītība. Saliedēta kolektīva
veidošana un sverīgu audzināšanas problēmu risināšana mērķ-
tiecīgi strādā skolas partijas pirmorganizācija, kurā vien-
padsmit komunistu.

Pilnvertīga mācību un audzināšanas darbs nav iedomā-
jams bez labas materiālās bāzes. Tātad? Iekārtots plašs in-
ternāts, kas kļūvis par daudzu skolēnu otrajām mājām.
Izbūvēts skolas ceturtais stāvs. Tāpat te strādās fizikas,
ķīmijas, muzikālās audzināšanas un rokdarbu kabineti kā arī

novadpētniecības muzejs. Uzceltas koka un metāla apstrādes darbnīcas un siltumnīcas.

Un vai var nepieminēt rūpes par sudzēkņu veselību? Kopā 1957. gada skolā darbojās zobārstniecības kabinets. Daudzi skolēni saņem brīvas pusdienas un vakcīnas.

Domāju, pedagogiem ir pa spēkam realizēt pāreju uz vispārējo vidējo izglītību. Bet tagad iekšējās vēstures...

S a k n e s

Pēc Aurores zaves Latvijas neokupētajā daļā nodibinājās padomju vara. 1917. gada novembrī arī Mazsalacās darbojās ievēlēja strādnieku un bezzemnieku padomi. Vietējā sabiedrībā aizvien vairāk nobrieda doma, ka mazsalacēšiem nepieciešams sava vidusskola.

Izveidojās "Skolas Biedrība", kas gādāja līdzekļus. Un tad - vērsās jaunas mācību iestādes durvis. Tas notika pirms pusgadsimta.

Mazsalacās vidusskolas pirmo skolotāju vidū gleznotājs Kārlis Miesnieks. Ievērojamā padomju militārā darbinieka Jēkabs Alkšns dzīvesbiedre Kristīne Medne kas arī toreiz strādāja par skolotāju, savas atmiņas par vidusskolas pirmo direktoru Jāni Viklandu stāsta: "Viņš mācīja latviešu valodu un matemātiku, bija izglītots cilvēks, daudz zinājis."

Nedaudz vēlāk Mazsalacās izpildu komiteja iecēla par vidusskolas direktoru pieredzējušu pedagogu Aleksandru Freibergu. Mācības toreiz norisinājās piefrontes apstākļos, jo Ziemeļlatviju apdraudēja igauņu baltgvardi. Februārī tie ielsuzās Mazsalacā un noslepkevoja vairākus partijas un padomju darbiniekus. Pēc astoņām dienām sarkanie latviešu strēlnieki iebrucēja padzina. 1. martā kritušos cīnītājus apglabāja Komunāru kapos. Apbedīšanas ceremonijā piedalījās arī Mazsalacās vidusskolas sudzēkņi.

Marta vidū Mazsalacās un Skulbergu pagastiem pievienoja daļu no Vecates pagasta. Apvienoto pagastu izpildu komiteja strādās Mazsalacā.

Izveidoja izglītības nodeļu. Par tās vadītāju apstiprināja Jauntes skolas pārziņi Kārlis Strazdiņš (Pēc Lielā Tēvijas kara viņš vairākus gadus bija Latvijas PSR izglītības ministrs).

Par šo laika posmu Kristīne Medne stāsta:
" 1918./1919. mācību gada otrajā pusgadā strādāju par skolotāju Jauntes pamatskolā. Tās pārziņis bija Kārlis Strazdiņš.

Atceros, ka Jauntes skolā pārtreuca mācīt ticības mācību un ievēda kultūras vēsturi. Par šo jauno priekšmetu bija daudz jādoma jo nebija mācību grāmatu. Kārlis Strazdiņš skolā strādāja ar lielu sirdsdelgumu."

Līdzīgus pārkārtojumus K. Strazdiņš vadībā izglītības nodeļa izdarīja arī pārējās skolās, tai skaitā arī jaunajā vidusskolā.

Pārkārtojumi skolu dzīvē liecināja, ka tikai padomju vara spēj nodrošināt visiem bērniem reālas iespējas iegūt izglītību. Bet visu iecerēto paveikt neizdevās. Mēijā Mazslešā iebrauks baltgvardi.

Dzirkstis.

Un tad - buržuāzijas kundzības laiks. Darbāleužu bērniem vidējo izglītību iegūt bija grūti. 1919./1920. mācību gadā pamatskolas klasēs mācījās 260 skolēnu, vidusskolas klasēs - tikai 19.

1920./1921. mācību gadā skolas neudu pasugstināja līdz 2000 rubļiem gadā. Nākamajā sezonā tā summa pieauga vēl par 250 līdz 300 rubļiem...

1923. gada 13. jūnijā Mazslešas vidusskolu beidza pirmie četrpadsmit absolventi. Viņu vidū bija arī Kristīne un Milda Birkenfeldes. Savās atmiņās Kristīne Birkenfelde stāsta par nelegālās komjaunatnes organizācijas darbu:

" 1920. gada vasarā pie mums ieradās Antons Mellis - pārstāvis no LKJS Centrālās Komitejas ar uzdevumu noorganizēt komjaunatnes pulciņus. Mazslešā noorga

nizēja divus komjaunistus pulciņus. Vienā sastāvēja skolas jaunie, un tā priekšsēdētājs bija Arnolds Ikals, sekretārs - Milda Birkenfelde.

Komjaunieši sapulcējās reizi nedēļā un kopīgi mācījās politiskās zināšanas (lasīja "Komunisma ābeci" un citu nelegālo literatūru). Komjauniešiem bija cieši sakari ar partijas organizāciju, un viņi kopā izpletīja literatūru un izkāra sarkanos karogus. Skolā komjaunieši vadīja skolēnu legālos - literāro, dramatisko un citus pulciņus."

Pulciņu nodarbībās referātus lasīja un debatēja runāja galvenokārt komjaunieši, psužot progresīvās domas. Svētku dienās komjaunieši uz Komunāru kapiem nesa ziedus, priedes te uzvilka sarkanos karogus.

Vēlāk māss Birkenfeldes aizbrauca uz Maskavu. Milda pabeidza Rietumtautu komunistisko universitāti, Kristīne - Timirjazevas lauksaimniecības akadēmiju.

Uz tagadējām telpām, kādreizējo Valtenberges muižas pili, Mazsleacas vidusskole pārcēlās 1932. gada septembrī. Renesanses beigu stilā celtā pils uzbūvēta 1780. gadā. Tās plānu zīmējis un celtniecības darbus vadījis Dreēzdenes augstskolas arhitektūras profesors F. A. Krubsacijs.

1905. gada 27. decembrī strībjoties par soda ekspedīcijas ļaundarībām, revolucionāri pili nodedzināja Barons, saspējis no cara valdības aizdevumu, lika mūrus apjūgt ar dekstīgu juntu. Pili tad arī vēlāk izbūvēja par skolu.

Pēc fašistiskā spvērsuma izdeva "Likumu par tautas izglītību" (1934. gada 12. jūlijā). Tā galvenais mērķis bija buržuāzīgai vēlāmā sociālā atlase. Darbā ļaužu bērniem ceļu uz izglītību apgrūtināja pasugstinātā skolas nauda un pēģerinātais mācību laiks.

1940. gadā darbs tauta Letvijā atjaunoja padomju varu. Izglītība kļuva pieejama visiem. Ja 1939./40. mācību gadā vidusskolas klasēs mācījās 121 skolēns, tad 1940./1941. mācību gadā sudzēkņu skaits tajās palielinājās līdz 176.

Direktore Rūdolfs Dārziņš vedībā atzārkās revolu-
cionāro tradīciju veidošana. 1940. gada novembrī skolas
saimē svinīgi atzīmēja Lielās Oktobra Sociālistiskās
revolūcijas gadsdienu. Pirms svinībām notika mītiņš
parkā pie ozola, kur 1919. gada februārī baltie nošāva
Annu Elķi un Zelmu Šboltiņu.

Pionieru organizāciju vadija Vera Pūce (tagad
Jēkabsone). Komjaunatnes sekretāra pienākumus pildīja
10. klases skolnieks Arnolds Graudiņš.

Sociālisma celtniecību Latvijā pārtrauca
hitleriešu iebrukums. Sarosījās reakcionāri. Apcietināja
 arī R. Dārziņu. 1941. gada augusta beigās viņa dzīvības
pavedienu sarāva Kelderleja.

Vietējie ūcmaņi arestēja arī A. Graudiņu, kurš
gāja bojā Stuthofas nāves nometnē.

1943. gada 3. jūnijā nevienlīdzīgā cīņā pret ūc-
maņiem Kīsuļu birzī krita kādreizējais Mežsēlces viduss
skolas audzēknis Vilis Grozītis (Grozīņš).

Kuplais zarojums.

Bija 1944. gada rudens. Mežsēlcei tuvojās
pedomju tenki... 24. septembrī pilsētu atbrīvoja.
Kāds izskatījās skola? Visur, kur vien pamste acis - salmi,
koks gultas, netīrība... Okupācijas pēdējā gadā skolā bija
iekārtots vācu karavīru slimnīca.

Leļ noskaidrotu jautājumu par mācību darbu
sākšanu, skolotājs J. Pabriks ar velosipēdu devās uz Valmī-
ru. Konsultējās ~~konkrēti~~ karaspēks daļā un sprinķe komju
nātnes komitejā. Pēc tam A. Mence, J. Eglīte, J. Pabriks,
J. Osis un citi skolotāji kopā ar kalpotājiem un audzēkņiem
tīrīja un kārtoja skolas telpas, atgādāja stāpekāļ inventāru.

Tad paziņoja epkārtnes izpildu komitejām, ka
1. oktobrī sāksies mācības. Kā plāta, ilgi aizturēta strāume
uz skolu plūda bērni. Strauji pieauga skolēnu skaits.
1944./1945. mācību gadā estotējās klases vien mācījās 132
skolēni (visā skolā - 856).

1946. gada martā par vidusskolas direktoru

sāks strādāt mācību daļas vadītājs Jānis Osis, par mācību daļas vadītāju - Jānis Pabriks. Trīsdesmit četrus gadus fizisko audzināšanu Mazsalces vidusskolā pasniegusi Alīda Ādmane. Līdz sīziefēnai pensijā krievu valodu mācīja Arnolds Treimanis - pedagogs ar plašu zināšanu loku. Dziļu literatūras izpratni un idejisko pārliecību audzēkšos veidoja skolotājs Marts Putns.

Daudz enerģijas pedagogi ziedoja meklējumiem kā vislabāk sistēt mācību un audzināšanas darbu ar dzīvi. Te jāmin šoferu kursi, jauno leksimniecības mehānizatoru un agroķīmijas pulciņi ... Lai analizētu un popularizētu meklējumos gūtā pieredzi, Izglītības ministrijas Skolu zinātniski pētnieciskā institūta darbinieki uzrakstīja grāmatu "Mazsalces vidusskolas pasākumi skolēnu sagatavošanā praktiskai darbībai." Vidusskola vairākkārt piedalījies arī PERS Tautas simniecības sasniegumu izstādē Maskavā.

Nestsveram palīgs pedagogu kolektīvam cīņā par labām sekmēm un spzinīgu disciplīnu bijusi komjeunettes pirmorganizācija. It sevišķi tā nostiprinājās 1948. gadā, kad par pirmorganizācijas sekretāru sāka strādāt 11. klases skolnieks Sigurds Šmits. Vīpē sp sevi pulcināja spzinīgākos un labākos jauniešus.

Ko teikt par komjeunettes pirmorganizāciju šodien? Strādā pētstāvīgi. Godam attaisnō savu vārdu A. Graudiņš vārdu. Ja 1948. gadā skolā bija 21 komjeunietis, tad tagad ir - 100.

Šodien jaunieši zināšanas var spgūt arī vidus skolas neklātienes nodaļā. Sešpadsmit gados tajā vidējo izglītību ieguvuši 435 darba darītāji. Divi absolventi spbalvoti ar sudraba medaļām. Daudzi sekmīgi turpina mācīties augstākajās mācību iestādēs.

Piecdesmit gados Mazsalces vidusskolu beiguši 1227 cilvēki (neieskaitot neklātienes nodaļas absolventus). No tiem beigšanas splicības pašomju vares laikā saņemusi 894 jaunieši, ar zelta medaļām spbalvoti 13, ar sudraba - 46 absolventi.

Nav tādu dzīves nozaru, kur mēs nesestēptu Mazsalces vidusskolas absolventus. Augstākajās mācību iestādēs

par pasniedzējiem strādā M. Rudzīte, J. Valbis, E. Melkšis,
U. Bērziņš, A. Andrējevs, M. Liepiņš, A. Straute, K. Kauliņš
un citi.

Radoši savus pienākumus pilda Iecavās kūrsta
fabrikas direktors Jānis Kromiņš, diplomatiskā korpuss
darbinieks J. Purinš, Burtnieku padomju saimniecības
zootehniķis L. Zālītis, Austrumu padomju saimniecības bri-
gadieris J. Ozols. Arī kādreizējā skolas pirmorganizācijas
sekretāre I. Rudīne izvēlējusies brigadiers profesiju.
Viņa strādā un turpina mācības Latvijas Lauksaimniecības
akadēmijā neklātienē.

Uzskatījumu varētu turpināt vēl un vēl...
Un te gribas atkārtot jau sākumā pateikto domu: par mācī-
bu iestādes darbu spriež pēc cilvēkiem, kas tajā sasnējuši
spēcības per skolas beigšanu.

Absolventiem izveidojusies skaista tradīci-
ja - pēc zināma laika pulcēties zem savas vecās skolas
bērziem. 24. maijā te no dzīdām mūsu zemes malām atkal
sabruks cilvēki, kuru dzīvei pamsti likti Mēsēlāces
vidusskola.

N. Luste.

LKP Valmieras rajons komitejas
un Valmieras rajons DDP
Izdevums "Liesma"
1969. gada 23. maijā Nr. 80.